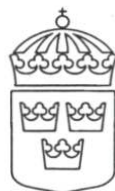

Riksdagens protokoll

1991/92:39

Torsdagen den 5 december

Kl. 12.05 – 15.17

Protokoll
1991/92:39

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 29 november.

Svar på interpellationer

2 § Svar på interpellation 1991/92:19 om miljövänligare kollektivtrafiksystem

Anf. 1 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Lars Stjernkvist har frågat mig om jag avser att vidta ytterligare åtgärder för att påskynda övergången till mer miljövänliga kollektivtrafiksystem i de större kommunerna och, i så fall, på vad sätt sådana åtgärder kan påverka satsningen på spårvagnar i Norrköping.

Jag vill till att börja med slå fast att för regeringen är miljöfrågorna ett högt prioriterat område. En av de allra viktigaste välfärdsfrågor som regeringen står inför är att skydda och förbättra miljön. Detta är en framtidsutmaning i allas intresse.

I enlighet med vad som anges i regeringens nyligen framlagda proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken vill jag framhålla att man inte kan bortse från behovet av tillväxt för att skapa en bättre miljö. Med en dålig ekonomisk utveckling hotas däremot viktiga miljömål.

Särskilt i de större tätorterna är miljösituationen bekymmersam även om en hel del redan har gjorts i syfte att begränsa skadorna på hälsa och miljö. Sverige har länge haft för Europa unikt hårda avgaskrav för bensindrivna bilar.

Även kollektivtrafiken utvecklas allt mer i miljövänlig riktning. Transportforskningsberedningen (TFB) bedömer utvecklandet av miljövänliga fordon för kollektivtrafiken så viktigt att ett särskilt program tagits fram för just detta område. Tonvikten ligger på test av alternativa drivmedel och motorer för främst bussar, men även för distributionsfordon. TFB disponerar också medel för utveckling av miljövänlig och energisnål spårbunden trafik. Genom riksdagens energipolitiska beslut i juni disponerar TFB också ett anslag på 30 milj.kr. per år under fyra år för stöd till utvecklings- och demonstrationsprojekt rörande användning av motoralkoholer.

När det gäller spårvägstrafiken i Norrköping har i gällande plan för investeringar i länstrafikanläggningar tagits upp ett statsbidrag på 40,5 milj.kr.

med beräknad medelstildelning från år 1993. Efter ansökan från kommunen har länsstyrelsen i Östergötlands län godkänt att en tidigareläggning av utbyggnaden får ske genom kommunal förskottering av medel. Det är alltså upp till kommunen själv att påbörja byggandet av spåranläggningen.

Även när det gäller statsbidrag till rullande materiel finns en ordning med ett decentraliserat beslutsfattande. I planen för år 1992 över investeringar i Östergötlands län har Norrköpings kommun tilldelats 585 000 kr. för spår- vägstrafiken. Med hänsyn till att den sammanlagda medelsramen för länet är 3 milj.kr. för året är det inte någon liten andel som anslagits till Norrköpings kommun, som enligt planen också tilldelats statliga medel för byte till miljö- motorer i sammanlagt 15 bussar. För år 1993 är den beräknade medelstildel- ningen 2,7 milj.kr. av en länsram på sammanlagt 4 milj.kr.

Anf. 2 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Innan jag går in på svaret skulle jag vilja påminna om två viktiga skäl till att jag författat denna interpellation, som alltså handlar om att påskynda förnyelsen av kollektivtrafiken, framför allt i de större städerna.

Enligt min mening finns det främst två saker som gör att det här är viktigt just nu.

Det första är att vi vet att behovet av infrastruktursatsningar är stort – vägar och järnvägar behöver rustas upp. Men det finns skäl att särskilt prioritera investeringarna i de större städerna, för det är där som vinsten för miljö- n är allra störst. Luften i våra större städer är ett mycket allvarligt miljö- problem, som ministern också nämnde i sitt svar.

Det andra som gör att jag tycker att det finns skäl att särskilt prioritera den här typen av satsningar är att det nu tyvärr finns – trots att alla politiska partier i denna församling, såvitt jag förstår, är rörande överens om att vi i nuvarande konjunkturläge skall satsa på en upprustning av vägar och järn- vägar – allvarliga signaler om att de beslut som fattats inte kommer att få någon effekt. Det tar tid att planera och projektera den här typen av investe- ringar. Det finns tyvärr signaler som tyder på att det antal jobb som man har räknat med nästa år inte kommer att bli verklighet.

Det är alltså enligt min mening det andra skälet till att sådana här investe- ringar är särskilt betydelsefulla just nu. Här handlar det i flera fall om att om beslut fattas i dag, ger det omedelbart effekt. Man kan sätta spaden i jorden i morgon.

Jag har använt Norrköping mera som ett exempel i min interpellation, det är ett bra exempel. I Norrköping är verkligheten den att om man beslutar att bygga ut spårvägen, innebär det att ett icke föraktfullt antal jobb kommer att skapas i Norrköping redan i morgon. Planerna är klara, alla förberedelser är gjorda, det är bara att sätta spaden i jorden.

Jag vet att situationen i många andra större kommuner är precis motsva- rande, även om det där kan handla om andra typer av investeringar. Men gemensamt är att kommunerna redan har gjort alla förberedelser.

Dessa är de två skälen till att jag tycker att den här interpellationen är viktig och att det är viktigt att just nu satsa på förnyelsen av kollektivtrafiken i de större städerna.

Vad får jag då för svar? Ja, jag vet egentligen inte vad jag skall säga. Det är artiga formuleringar, vällovliga uttalanden om att det är riktigt. Men om jag får vara litet elak skulle jag kunna sammanfatta ministerns svar ungefär så här – trots att svaret är långt går det att göra en snabb sammanfattning: Allt som behöver göras är redan gjort. Som socialdemokrat borde jag vara stolt, nöjd och belåten över att de beslut som tidigare regeringar fattat egentligen är tillräckliga, det behövs inte något ytterligare just nu. Svaret blir då: Nej, det behöver inte vidtas några ytterligare åtgärder för att stimulera den här typen av satsningar.

Det besked som jag får med mig hem till Norrköping är detsamma. Svaret är alltså nej. Ministern planerar inga ytterligare åtgärder för att underlätta en utbyggnad av spårvägen i Norrköping.

En del har dock hänt som gör att jag, trots att det som här sagts skulle kunna ses som en direkt hyllning av den förra regeringen, inte kan vara riktigt nöjd.

Bevisligen finns det väldigt många, bl.a. Norrköpings kommun, som har att fatta konkreta beslut om investeringar i detta sammanhang men som inte gör det. Av olika skäl anser man att resurserna inte räcker. Vidare menar man att regelverket är så beskaffat att det inte är möjligt att komma i gång. Dessutom, och det är ju alla medvetna om, har det blivit ännu mera bekymmersamt på arbetsmarknaden. Arbetslösheten stiger. I morse hörde jag att antalet arbetslösa i Norrköping nu har passerat siffran 2 500. Det understryker ytterligare hur viktigt det är att snabbt komma i gång med erforderliga åtgärder.

Därför gör jag ett försök till. Jag ställer alltså samma fråga igen: Kan inte ministern, när han har haft möjlighet att ordentligt fundera över det här, tänka sig att ta initiativ till att förändra regelverket, för att underlätta arbetet med den här typen av satsningar, prioritera resurserna till dessa satsningar och överväga möjligheterna till ytterligare resurser? Det gäller ju att kunna gå från vackra ord till handling i den här viktiga frågan.

Anf. 3 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Att det ekonomiska läget är allvarligt har vi alla fått erfara just denna dag. Det är bristen på ekonomiska resurser som utgör den kritiska massan i det här sammanhanget, alltså inte viljan att satsa på kollektivtrafiken.

Jag tycker ändå, Lars Stjernkvist, att de artiga formuleringarna är på sin plats. Jag har vid flera tillfällen upprepat att min företrädare Georg Andersson har gjort en, om nu det uttrycket tillåts, banbrytande insats på det här området när det gäller att förändra trafikpolitiken och att få en omläggning, så att det blir en mera marknadsinriktad och avreglerad verksamhet. Detta understryker jag gärna en gång till.

Men just som representant för Norrköpings kommun tycker jag att Lars Stjernkvist har anledning att känna sig nöjd. Norrköping har ju verkligen fått en hyfsad tilldelning när det gäller statsbidrag för byggandet av själva spåranläggningen. Man har nämligen fått 50 % av investeringskostnaden, som uppgår till 81 miljoner – dvs. 40,5 milj.kr.

Vad sedan gäller möjligheterna att få statligt stöd från anslaget till investe-

ringar i trafikens infrastruktur vill jag framhålla att det anslaget endast får användas till investeringar i fasta anläggningar. Anslaget får alltså inte användas till investeringar i rullande materiel. Det är den begränsning som gäller här.

Norrköpings möjligheter att få ytterligare bidrag till själva spårutbyggnaden får naturligtvis bedömas mot bakgrund av dels hur mycket medel som redan har beviljats, dels hur ansökan står sig i konkurrens med andra objekt. Regeringen har trots allt inte bara Norrköpings kommun utan också flera andra kommuner att ta hänsyn till. Det gäller ju att försöka få optimal effekt vid fördelningen av medel.

Enligt riksdagens beslut skall medlen främst användas för att möjliggöra en kraftsamling till förmån för större sammanhållna projekt som gagnar både tillväxten och miljön. I det sammanhanget instämmer jag gärna i det som Lars Stjernkvist sade. Den allra bästa miljöeffekten uppnås nämligen, till skillnad från vad många tror, just vid satsningar i storstäderna. Det gäller då inte bara den spårbundna trafiken utan faktiskt även vägsatsningar i anslutning till storstäderna. Kringfartsleder har exempelvis en mycket gynnsam inverkan på miljön.

Frågor av det här slaget har vi i regeringen hela tiden för ögonen. Vi arbetar med olika projekt för att ytterligare effektivisera användningen av de statliga medlen i syfte att åstadkomma en bättre trafikmiljö, en bättre tillväxt och en förbättrad miljö över huvud taget.

Anf. 4 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Anledningen till att jag går in i den här interpellationsdebatten är att kommunikationsministern i sitt svar tar upp just miljöproblemen i storstäderna. Jag har samma uppfattning som kommunikationsministern, dvs. att läget är bekymmersamt och att det är nödvändigt att vidta en hel del åtgärder.

Gemensamt för läget nu och läget tidigare är, som kommunikationsministern säger, att det är ont om pengar. Men även om vi är överens om att det kan vara svårt att få fram tillräckligt med nya pengar, borde nog en översyn göras beträffande den byråkrati som jag påstår finns här och som till stor del kom till under den förra regeringen. Jag tänker på Göteborgsregionen och Adelsonpaketet. Det finns nämligen pengar avsatta för just det som kommunikationsministern här nämner, dvs. för satsningar i storstadsområdena. Att vi är uppbundna beror på en olycklig formulering. Ingenting är klart i vare sig Stockholm eller i Göteborg förrän allt är klart. Fortfarande är det oklart t.ex. i Göteborgsregionen hur frågan om kringgående vägförbindelser skall lösas.

I dag talas det i media t.ex. om att stora risker föreligger för att det inte blir några satsningar på kollektivtrafiken i Göteborgsregionen om man inte ser till att pengar snabbt kommer fram.

Jag vill utnyttja detta tillfälle till att vädja till kommunikationsministern om att han gör allt som göras kan för att det snarast, uttryckt på göteborgarnas vis, skall vara möjligt att få det här att gå på rätt spår. Frågan får inte dras i långbänk.

Fru talman! Efter att ha lyssnat på kommunikationsministern börjar jag ana, och det här har jag i och för sig under en tid haft misstankar om, hur det fungerar när det gäller arbetsfördelningen inom den nuvarande regeringen. Uppenbarligen är det kds och centern, det senare partiet representerades här nyss av Rune Thorén, som svarar för pratandet och skrivandet. Och det låter inte så galet när man berättar om satsningar som skall göras här. Det sägs att det och det är viktigt, att vi skall värna det och det, att vi skall utveckla osv. Om orden är vi helt överens. Jag tror precis som kommunikationsministern att satsningar av nämnda typ är oerhört viktiga. Särskilt viktiga är de just nu, inte minst därför att man kan använda infrastruktursatsningarna – alltså satsningar på bättre vägar och järnvägar samt en bättre kollektivtrafik – som en hävstång för att göra det möjligt att komma bort från de bekymmer som finns beträffande ekonomin och arbetsmarknaden. Men vackra formuleringar innebär inte att någon enda spårvagn ordnas i Norrköping. Med enbart vackra ord blir inte en enda väg ombyggd.

Problemet är, som jag säger i mitt första inlägg, att mycket talar för att satsningen på infrastrukturen, om vilken vi i ord är överens, kommer att försenas och förhalas. Det är det som är allvarligt här. Varför kan man då inte tydligt markera att det måste bli fart på den typ av investeringar som snabbt, omedelbart, kan ge effekt?

Tydligt är det så, att kds i regeringsställning talar vackert. Men i praktiken, när det krävs handling, är det andra krafter, nämligen moderaterna, som styr. Formuleringen om att det är bristen på ekonomiska resurser som är problemet tycker jag är ganska avslöjande. Därmed stryker man liksom ett rött streck över alla de vackra orden.

Jag vet att Norrköpings nuvarande kommunledning för en tid sedan besökte kommunikationsministern och att man då påtalade de bekymmer som finns i Norrköping. I och för sig delar jag uppfattningen att just vi i Norrköping har fått en ganska generös behandling från statsmakternas sida. Vi har fått ett hyfsat tillskott för att det skall bli möjligt att göra en utbyggnad hos oss. Det i sig är ett ja. Det säger tyvärr inte den nuvarande ledningen i Norrköpings kommun, utan man önskar ytterligare statsbidrag. Dessutom kom man hem till Norrköping rusig av glädje och berättade för oss andra att den nye kommunikationsministern hade talat vackert och markerat betydelsen av den här typen av satsningar. Det kommer mera pengar, så var lugna! Det var vad man sade till oss i oppositionen. Det är tydligt att jag får åka hem till Norrköping med beskedet: Tyvärr, det har blivit ett missförstånd. Det blir inga nya pengar, och det blir inga förändringar som underlättar utbyggnaden av spårvägen eller andra satsningar av den här typen på andra ställen.

Fru talman! Rune Thorén säger även i dag mycket förståndiga saker. Det är bara det, Rune Thorén, att regeringens uppgift är att försöka få till stånd en helhet. Att plocka russin ur kakan även i infrastrukturella sammanhang och få ett resultat där helheten blir lidande tror jag inte att vare sig Rune Thorén eller jag, eller över huvud taget någon, egentligen har intresse av. Därför skall vi, som Rune Thorén sade, påskynda processen. Jag tror ändå

att det är mycket viktigt att vi ser trafiksituationen i Göteborgsområdet som en sammanhållen helhet.

Lars Stjernkvist drog in partipolitiken, och visst kan vi göra så. Han sade att jag får det till att låta som om det bara handlade om ord. Det skulle alltså vara något slags verbal välvilja. Faktum kvarstår att 50 % av investeringskostnaden i Norrköpings kommun täcks av statsbidragen. Att reducera det hela till något slags verbal aktivitet tycker jag ändå är något övermaga.

Lars Stjernkvist sade i en mycket väl vald formulering att de vackra formuleringarna stryker liksom över med ett rött streck. Sanningen är ju att den mycket långvariga socialdemokratiska regimen i Norrköping har lämnat efter sig en ekonomi som innebär att Norrköpings kommun måste låna 1 milj. kr. om dagen. Jag tycker att man måste rikta sig åt rätt håll när man kritiserar. Jag har stått här och berömt den socialdemokratiska trafikpolitiken och talat om vad som har satsats. Dessutom talade jag om att vi för närvarande studerar nya möjligheter att stödja den kollektiva trafiken och infrastruktursatsningarna i det nuvarande läget. Jag tycker att man kan tillägga att vi har tidigare lagt olika typer av infrastrukturrella investeringar på 1,5 miljarder kronor. Dessutom har arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsmarknadsdepartementet fått över 2,5 miljarder kronor för olika satsningar. Hur det kommer att falla ut i Norrköpingsregionen kan jag inte, fru talman, svara på just nu, men jag tycker ändå att det är litet övermaga att beteckna regeringens aktivitet på det här området som enbart verbal.

Anf. 7 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Jag tror att Mats Odell och jag är överens om att det är viktigt att Göteborgsregionen får pengar, men vi är också överens om att man inte får sätta sig på demokratin. Det tar nämligen sin tid att få fram lösningen beträffande själva kringfartsleden i Göteborgsregionen. Det måste få ta sin tid.

När det däremot gäller kollektivprojekten, både i Göteborgsregionen och inne i Göteborgs stad, är det färdigplanerat och klart att sättas i gång omedelbart. Det skulle naturligtvis, som det framhölls i Mats Odells svar, underlätta beträffande miljöproblemen och kollektivtrafiken i Göteborg, om man fick pengarna. Därför hoppas jag att kommunikationsministern på något sätt kan medverka till att pengarna släpps, gärna med någon föreskrift om att de andra lösningarna i stort sett blir som det är tänkt.

Sedan vill jag, fru talman, säga att det är litet magstarkt att höra en socialdemokrat tala om det där röda strecket. Jag tror att det röda strecket i så fall finns kvar från den förra perioden. Man märkte i tidigare debatter över huvud taget inte någon välvillighet i denna kammare när det gällde kollektivtrafiksatsningar, men det är skönt att det går att ändra sig.

Anf. 8 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Min redogörelse var inte någon elakhet, utan jag konstaterade att när kommunledningen i Norrköping för en tid sedan besökte kommunikationsministern fick den det bestämda intrycket att det faktiskt var aktuellt med ytterligare satsningar. Detta har nu förvandlats till att man nu skall studera möjligheten att stödja kollektivtrafiksatsningar i framtiden.

Jag förstår att jag får nöja mig med detta den här gången, men jag hoppas att man studerar snabbt. Som jag har påpekat kan man uppnå omedelbara effekter bara det blir en investering. Verkligheten är den, att om inte regeringen försöker utöva positiva påtryckningar, kommer det inte att bli någon investering i Norrköping. Det vore beklagligt med tanke på miljön i Norrköping liksom också av arbetsmarknadsskal. Jag vet att situationen är likartad i många andra kommuner.

I och för sig är det litet märkligt att i parlamentet få höra kommentaren att man inte skall dra in partipolitik. Det är kanske oundvikligt att man gör det i en sådan här politisk församling. Jag har inte kritiserat andemeningen i politiken. I mitt första inlägg betonade jag att vi är överens beträffande synen på infrastruktursatsningar, i ord. Dessutom har regeringen avsatt pengar. Jag kritiserar att man nu när situationen har förvärrats på arbetsmarknaden inte förmår att spänna musklerna ytterligare. För att än en gång dra in partipolitik: Om kommunikationsministern vill ha tips på hur man fortsätter att gå från ord till ytterligare praktisk handling, kan han studera socialdemokraternas gruppmotion om den ekonomiska politiken, där vi räknar med mera pengar för sådana här satsningar. Är han mycket läsintrerad och har tid, kan han dessutom studera den motion som socialdemokraterna i Östergötland har lagt fram. Där ger vi exempel på ett antal viktiga infrastruktursatsningar, som kan komma i gång omedelbart. Redan nu kan jag avslöja att det i motionen finns med förslag om en förbättring av kollektivtrafiken i Norrköping, t.ex. fler spårvagnar.

Återigen: Tack för svaret! Jag hoppas som sagt att studierna av möjligheterna snart kommer att resultera i praktisk handling.

Anf. 9 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag vill bara säga till Rune Thorén att vi i dagarna har fått in ansökan från Göteborgsområdet, vilken i huvudsak ligger inom ramen för överenskommelsen. Då skall det naturligtvis prövas. Bl.a. handlar det om en järnvägsstation under Örgryte. Vidare rör det sig om motprestationer från kommunens sida, bl.a. innebärande att Göteborg skall ta fram ungefär 500 milj.kr. i kommunala medel. Ni skall införa bilavgifter, osv. Det är denna helhet som vi tillsammans måste komma fram till.

Lars Stjernkvist gav mig tips om att studera olika material som det socialdemokratiska partiet har gett ut vid olika tillfällen. Det finns också, Lars Stjernkvist, en annan möjlighet, nämligen att studera den ekonomiska verkligheten som den ser ut efter det att den tredje vägens ekonomiska politik har fått verka ett tag.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1991/92:24 om Bromma flygplats

Anf. 10 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Görel Bohlin har ställt tre frågor till mig rörande Bromma flygplats.

Den första frågan gäller om jag delar frågeställarens uppfattning att Brommatrafiken inte kan föras över till Arlanda och att Bromma därför är av riksintresse och behövs för att flygtrafiken skall fungera.

Vidare frågar Görel Bohlin om jag är beredd att tillsätta en snabbutredning för att utforma en bolagsbildning av Bromma. Slutligen ställs frågan om jag, i det fall Brommaavtalet inte förnyas, är beredd att se över hur stor den ersättning bör vara som staten skall avkräva Stockholms stad för markvärdesförlusten.

Beträffande frågan om Brommas betydelse är det oomtvistligt att det behövs två flygplatser för flygtrafikens behov i Stockholmsområdet. Denna syn delas, som frågeställaren också påpekat, bl.a. av luftfartsverket. Eftersom det för närvarande saknas alternativ till Bromma innebär detta att denna flygplats fortfarande är viktig som ett komplement till Arlanda.

Beträffande en eventuell bolagsbildning av Bromma flygplats resp. ersättning för markvärdesförluster är det frågor som jag inte är beredd att ta ställning till nu. Avgörande för Brommafrågans vidare behandling är stadens inställning. Om det finns ett positivt intresse från Stockholms stads sida att fortsätta flygtrafiken på Bromma är jag också beredd att diskutera frågan.

Anf. 11 GÖREL BOHLIN (m):

Fru talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret, men jag måste medge att jag är litet besviken. Svaret säger inte så mycket.

Stockholmspolitikerna behöver nog, vilket jag tror att även kommunikationsministern anser, ett ministerord på vägen. Men det här blir man inte så mycket klokare av. Alla passar. Stockholm avvaktar och passar. Och även ministern passar.

I svaret sägs det visserligen att det är oomtvistligt att det behövs två flygplatser i Stockholmsområdet och att det för närvarande saknas alternativ till Bromma. Svaret tyder emellertid på att något alternativ skulle vara påtänkt, men vilket?

Läget är följande: När Arlandas tredje rullbana blir färdig omkring 1997 tillkommer ytterligare 50 % trafikkapacitet, dock inte 100 %. Just nu är det en svacka i luftfartens utveckling som sammanhänger med konjunkturerna. Men luftfartsverket räknar med en fortsatt uppgång, särskilt i inrikestrafiken. Småflyget är redan nu ett hinder på Arlanda. Något överförande av flyg från Bromma till Arlanda är därför inte att tänka på, utan den typ av trafik som Bromma har bör i stället separeras helt från den tyngre. Det är en viktig luftfartsfråga som kommunikationsministern också har ansvar för.

Det går inte tidsmässigt att få fram någon ytterligare trafikflygplats före avtalstidens utgång 1996. Exempelvis står ju den tredje banan inte färdig förrän 1997. Dessutom har Bromma en alldeles speciell trafik.

Det går inte heller av politiska skäl att få fram ytterligare en flygplats. Aktionsgruppen mot flyg på Södertörn har genomfört en enkätundersökning bland riksdagspartierna strax före valet om deras inställning till en flygplats söder om staden resp. till Bromma. Det framgick klart genom tidningsartiklar som man hade skickat med att man insåg att om inte Bromma blev kvar så återuppstod hotet om en flygplats söder om Stockholm, vilket man var så starkt emot.

I förra valrörelsen lyckades detta parti kapa hem åtta fullmäktigemandat och stoppade därmed planerna på en flygplats. Partiet gick inte ut i årets valrörelse. Man ansåg missionen uppfylld men har sagt att om det behövs återkommer man. Och detta, kommunikationsministern, är en realitet.

Bromma har inte bara affärsflyg, tidningsflyg, ambulansflyg och skolflyg. Man har också visst reguljärflyg och kunde ta ytterligare, vilket skulle betyda mycket för linjer som beflygs med lättare flyg, t.ex. uppåt Norrland eller till Visby, och för flygplatsens ekonomi.

Det är ont om s.k. slottider på Arlanda, och det finns möjlighet att inrymma bättre och attraktivare tider för starter och landningar på Bromma.

Att man från näringslivshåll är oerhört angelägen om möjligheten att trafikera Bromma med flyg bevisas av att nio näringslivsorganisationer, med ett otal företag bakom var och en av organisationerna, har sagt sig vilja ha Bromma kvar och dessutom ta ett ekonomiskt ansvar för flygplatsen.

Det är ju näringslivet vi lever på, Mats Odell. Och för en stressad företagsledare, som inte har möjlighet att passa glesa avgångstider på Arlanda, betyder det mycket att ha möjlighet att med affärsflyg trafikera Bromma, och det betyder mycket även för Sverige.

Brommas existens och förbättring som flygplats betyder tillväxt för landet och har positiva regionalpolitiska effekter. Och stockholmarna, brommaborna, som har svarat på en annan enkätundersökning, föredrar en flygplats på Bromma framför en jätteutbyggnad av ett bostadsområde med den biltrafik som då skulle bli följden.

Bromma är således inte enbart en Stockholmsfråga, det är en fråga för länet, för landet och för luftfartens funktion, och det är en ministerfråga.

Jag skulle vilja ha ett tydligare svar, kommunikationsministern. Jag vill veta följande: Vilken är kommunikationsministerns uppfattning om behovet och önskvärdheten av att Bromma flygplats blir kvar? Interpellationssvaret skulle jag vilja beteckna som en mycket kort tjänstemannaprodukt. Delar kommunikationsministern uppfattningen att Bromma flygplats är ett riksintresse? Vad har hänt med direktiven till den utredning om alternativflygplats som lämnades av den förre kommunikationsministern? Det var en beställning från socialdemokraterna i Stockholm och skulle innebära ett överförande av trafik från Bromma till Arlanda. Vad har hänt med denna utredning?

Kommunikationsministern kan rimligtvis inte ha någon annan uppfattning än specialisterna på luftfart, dvs. luftfartsverket, länsstyrelsen i Stockholms län och riksdagen, nämligen att Bromma flygplats är av riksintresse och bör vara kvar.

Anf. 12 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! 1947 slöts ett avtal mellan svenska staten och Stockholms stad. Enligt detta avtal upplät Stockholm Brommaområdet för flygtrafik t.o.m. den 31 december 1996. Det är således fem år kvar innan avtalet är fullföljt.

Görel Bohlin borde ha fått detta raka svar av kommunikationsministern. Hon säger i sitt inlägg att svaret inte säger så mycket. Men vad handlar det om? Jo, vad Görel Bohlin vill är att ytterligare utveckla flygtrafiken på

Bromma. Men det handlar inte, kommunikationsministern, om att utveckla flygtrafiken på Bromma. Det handlar om att avveckla den. Det handlar om att göra upp en plan för avvecklingen. Det handlar till ingen del om den bologsbildning som Görel Bohlin "babblar" om eller om någon ersättning från Stockholms län till staten för något slags inbillade markvärdesförluster. Till ingen del handlar det om att snabbutreda fortsatt flygtrafik på Bromma. Men det kan mycket väl vara så att moderaterna – återigen – är i färd med att försöka förlänga Brommaavtalet. Det framgick av Görel Bohlins inlägg.

Det finns i nuläget en moderatdominerad regering i riket. Det finns en moderatdominerad politisk styrning i Stockholms stadshus. Vad är annars syftet?

Görel Bohlin var med redan när frågan om flygtrafik på Bromma gick in i slutfasen i december 1980. När riksdagen tog ställning på nattkröken den 18 december 1980 vann miljövännerna. Alla de andra förlorade. Fokkerplanen skulle till Arlanda, och där finns de nu i en riktig trafikmiljö. Visste kommunikationsministern ingenting om detta?

Ett råd till kommunikationsministern är att den som låter sig styras av moderaterna i den eldfängda flygtrafikfrågan när det gäller Bromma bör nog vara litet försiktig. Och lita inte alltför mycket på experterna! Det vet Görel Bohlin att man inte skall göra. Hon tillhör luftfartsverket. Där kan man berätta om den nesa som experterna inför utflyttning av inrikesflyget till Arlanda i början av 1980-talet utsatte sig själva för. Luftfartsverket lyckades att komma totalt fel i sin bedömning inför riksdagens stora beslut om Bromma flygplats.

Det har gjorts många försök till att slå vakt om Bromma flygplats. Den då nytillträdde kommunikationsministern Bo Turesson uppdrog 1976 åt den dåvarande justitiekanslern Ingvar Gullnäs att utreda "i vilken form Bromma skulle bevaras och utbyggas". Och Gullnäs löd order. Han lämnade ett förslag till regeringen om att göra Bromma till en storflygplats. Bromma skulle byggas ut utav bara attan och bli Nordens största flygplats. Flyganhängarna jublade. Men trots en borgerlig övervikt i riksdagen vann miljöns företrädare, och Gullnäs hamnade i landshövdingensbostaden i Falun.

En stor del av den enorma bebyggelse för flygets utveckling och framtid som har skett och som nu sker ute på Arlanda skulle också ha skett i och omkring Bromma flygfält. Så ville moderaterna och deras supportrar en gång ha det, och det är bara drygt tio år tillbaka i tiden.

Jag kan försäkra kommunikationsministern att jag har följt den här frågan på mycket nära håll. En realistisk och någorlunda självständig kommunikationsminister bör i stället för att lyssna till dessa locktoner sätta manken till och få fram det komplement till Arlanda som det har talats så mycket om. Men det finns också andra kombinationer av lösningar för den mindre flygtrafiken, som det behövs en smula vilja för att ta till sig.

Gullnäs flyttade till Falun. Nu flyttar Görel Bohlin till Umeå. När de trafikerar Arlanda hoppas jag att de imponeras av den fantastiska utvecklingen av både svenskt och utländskt flyg.

Kommunikationsministern skall veta att miljön väger tyngre än aldrig så smarta och påstridiga s.k. experter inom svensk flygförvaltning.

Fru talman! I denna interpellationsdebatt talar man om markvärdet för Bromma flygplats. Det vill också jag göra, men från en annan utgångspunkt, som jag tycker ofta försummas. Det kan ju konstateras att flygplatsens mark har ett mycket högt värde, eftersom det finns alternativa användningssätt som konkurrerar om den. När man överväger flygplatsens framtid måste man alltså beräkna om flygverksamheten kan förväntas förränta markvärdet.

Flygresenärernas betalningsvilja bör vara grundläggande för den flygverksamhet som skall bedrivas i vårt marknadsekonomiska system. Det är då viktigt att prissättningen görs korrekt utgående från ett samhällsekonomiskt synsätt.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern: Hur beräknar regeringen förräntningen av markvärdet för Bromma flygplats i en kalkyl över de avgifter som bör tas ut av resenärer, flygbolag och andra intressenter?

För att en marknadsekonomi skall fungera bra menar jag att denna typ av resonemang måste få vara avgörande för om Bromma flygplats skall vara kvar eller inte. Dessutom måste kalkylerna göras offentliga, så att de kan ifrågasättas av alla berörda intressenter.

Fru talman! Jag har tilltro till att den nya regeringen vill utveckla och använda kalkylmetoder som gör att samhällets resurser av olika slag kommer till en allt effektivare användning.

Jag skulle gärna vilja ha svar på mina frågor, eftersom de är så viktiga för hur inrikesflyget i fortsättningen skall utvecklas.

Fru talman! Jag har med stort intresse följt dagens debatt om Bromma flygplats. Det är inte utan att man tänker tillbaka på den mycket upphetsade debatt som fördes under hösten 1980. Då handlade debatten om huruvida inrikesflyget skulle flyttas ut till Arlanda eller ej. Som också Oskar Lindkvist tidigare berörde var det med mycket knapp majoritet som riksdagen beslutade att så skulle ske.

Det var många som då påstod att vi socialdemokrater, som var förespråkare för utflyttningen, medverkade till en katastrof för det svenska inrikesflyget. Det har nu gått över tio år sedan beslutet fattades. Med facit i hand har det visat sig att detta var det bästa som kunde ha skett. Vi har nu fått ett väl utbyggt och väl fungerande inrikesflyg i Sverige.

Fru talman! Det förefaller som att det nu åter skall bli en mycket livaktig debatt om Bromma flygplats. Den här gången gäller debatten om Bromma skall läggas ned 1996 eller om Bromma skall fortsätta att vara flygplats. Av den anledningen är det av speciellt stort intresse att höra kommunikationsministerns uppfattning om vad som skall hända med Bromma.

I likhet med Görel Bohlin konstaterar jag att svaret tyvärr var mycket knapphändigt. Att döma av svaret kvarstår frågan om vilken uppfattning kommunikationsministern egentligen har. Vi vet alla här att avtalet mellan staten och Stockholms kommun går ut 1996. Jag vill därför fråga kommunikationsministern: Om Bromma skall fortsätta att vara en flygplats, skall det

då vara en statlig eller en kommunal flygplats? Den frågan är av mycket stort intresse.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till kommunikationsministern som betyder väldigt mycket för hur inrikesflyget skall utvecklas i fortsättningen: När tänker kommunikationsministern lägga fram en proposition på grundval av flygplatsutredningens betänkande Flygplats 2000?

Jag skulle gärna vilja ha svar på mina frågor, eftersom de är så viktiga för hur inrikesflyget i fortsättningen skall utvecklas.

Anf. 15 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i Görel Bohlins inlägg.

Frågan om Bromma flygplats framtid är mycket viktig. Också jag hade hoppats på ett positivare svar från kommunikationsministern – det kan jag inte sticka under stol med.

Den avreglering av flygtrafiken som har inletts och som kommer att fortsätta öppnar möjligheter. Ett bibehållet Bromma som flygplats kan bli ännu viktigare än i dag när det gäller att erbjuda bra och smidiga transporter för så många människor som möjligt. Redan nu är ju Bromma den andra flygplatsen i storlek, om man ser till antalet flygplansrörelser. Av tre flygplansrörelser i den här regionen kommer en ifrån Bromma, vilket man kanske inte känner till. Utifrån dessa förutsättningar vore det otänkbart med en nedläggning.

Bromma flygplats är mycket viktig såväl för den här regionens näringsliv som med tanke på Sveriges nuvarande ekonomiska problem. En positiv näringslivsutveckling i den här regionen är positiv också för hela landet, eftersom Stockholmsregionen i mångt och mycket ju är Sveriges motor.

Jag kan inte underlåta att något kommentera Oskar Lindkvists inlägg, eller vad man skall kalla det. Det var mest en historisk exposé och en beskrivning av vissa personers insatser för Bromma flygplats. Men jag tycker att den här debatten framför allt handlar om framtiden. Jag har viss förståelse för att en representant för socialdemokraterna har svårt att blicka in i framtiden.

Jag skulle gärna också se att kommunikationsministern utvecklade sitt svar litet och att man i det tillägget fick litet mer positiva signaler beträffande möjligheten att behålla Bromma i framtiden.

Anf. 16 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Bromma har, i det ger jag Oskar Lindkvist rätt, genomgått många olika skeden. Bl.a. minns jag mycket väl från debatten inför kommunalvalet 1966 hur dåvarande finansborgarrådet Hjalmar Mehr ville lägga ner Bromma. Han hade säkert framgångar med det. Han planerade för de stora bostadsområden som skulle byggas där, för alla spaljépäron som skulle planteras och växa på det som nu är Bromma flygfält.

Men det som gjorde att jag begärde ordet, var att jag uppfattade att man från olika håll här i salen tyckte att Brommafrågan var en ren Stockholmsfråga. Det vill jag egentligen protestera mot. Om man som jag tycker att huvudstaden Stockholm har en viktig funktion att fylla för hela landet, är det också Stockholms uppgift att se till att människor som i tjänsten måste komma hit kan göra det på ett bra och rationellt sätt. Det är alltså inte bara

fråga om att tillgodose stockholmarnas behov av att komma ut i landet, utan det är väl så viktigt att andra, som behöver besöka Stockholm i sitt arbete, skall kunna göra det. Där fyller Bromma i dag en viktig funktion och bör, såvitt jag kan se, fortsätta att fylla en sådan funktion under en mycket lång tid framöver.

Fru talman! Jag vill till detta lägga att den tekniska utvecklingen inte står still när det gäller flyget. Vi får flygplan som blir allt tystare. Vi får också flygplan som behöver allt kortare start- och landningssträckor. Det gör också, tycker jag, att man skall vara försiktig innan man fattar beslut som skulle innebära att en centralt belägen flygplats i Stockholm, viktig för hela landet, inte skulle vara kvar.

Det är mina synpunkter i den här frågan. Jag tycker att det vore värdefullt att få höra kommunikationsministerns en positiv syn på Bromma som flygplats för landet, men självklart placerad där den är, i Stockholm.

Anf. 17 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Låt mig börja med att hålla med Hadar Cars om att Stockholm är landets huvudstad och att det har mycket stor betydelse att vi i övriga landet har goda kommunikationer med Stockholm. Men, och det var egentligen därför jag begärde ordet, jag tycker att det blir litet fel om vi tror att kommunikationen endast kan ske med flyg, vare sig det gäller till Bromma eller till Arlanda.

Med den utveckling som har börjat komma i gång på spår har vi fått snabbtåg mellan Göteborg och Stockholm som man räknar med skall komma ner till en restid under tre timmar. Avståndet Karlstad – Stockholm är litet över 30 mil, från Östersund är det 54 mil, 41 mil är det från Sundsvall till Stockholm, sträckan Stockholm – Gävle är 18 mil och från Stockholm till Jönköping är det 35 mil.

Fru talman! Alla dessa avstånd kommer så småningom att ligga inom en restid som inte vare sig det gäller Bromma eller Arlanda gör det särskilt rationellt att flyga. I stället bör man utnyttja snabbtågen.

Det är lika viktigt, Hadar Cars och Görel Bohlin, att för mig som göteborgare kunna ta mig till Hamburg, London osv., inte minst med tanke på ett kommande EG-samarbete. Då är det viktigt att vi kan frigöra resurser på olika flygplatser, bl.a. på Landvetter, för ökad utrikestrafik. På det viset skall vi också kunna avlasta Arlanda och även där få en utbyggnad för internationell trafik.

Jag tycker, fru talman, att det är viktigt i ett sådant här sammanhang, när man pratar om flygplatser och flygplatser i Stockholmsregionen, att betänka att situationen kan vara helt annorlunda inom ett antal år, i varje fall om vi får fortsätta att regera och göra de satsningar som vi avser på bra snabbtåg.

Anf. 18 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Görel Bohlin tycker sig inte kunna utläsa min uppfattning i den här frågan av svaret. Samma sak har antytts av Jan Sandberg och Hadar Cars. Jag kan bara svara på den konkreta frågan om jag anser att Bromma är ett riksintresse.

Så långt är det alldeles uppenbart, att möjligheterna att hitta en annan

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

andra flygplats ser minst sagt mörka ut mot den bakgrund som vi alla känner. Och det är ett riksintresse att det finns två flygplatser i Stockholmsområdet.

Den andra fråga som Görel Bohlin ställer är hur det har gått med utredningen. Jag kan bara säga att den vilar tills dess att det har bringats klarhet i var majoriteten i Stockholms stadsfullmäktige står i den här frågan. Det är alltså av respekt för den kommunala demokratin. Vi har inte dragit tillbaka utredningen, utan vi är beredda att använda den om det finns ett parlamentariskt underlag i kommunen.

Oskar Lindkvist talar ungefär som om han i det senaste valet skulle ha fått förtroende av majoriteten av stockholmarna för sin trafikpolitik. Han säger att det inte är fråga om någon utveckling. Det handlar om att avveckla flygtrafiken. Det har faktiskt varit ett val, Oskar Lindkvist.

Oskar Lindkvist efterlyser mer förankring i historien. Jag vill inte ta upp kammarens tid med att läsa upp det 20-sidiga PM med Brommas historia som vi har utarbetat inom kommunikationsdepartementet. Jag kan försäkra Oskar Lindkvist om att vi är väl underkunniga om alla turer i den här frågan. Jag tror faktiskt att även Görel Bohlin är det. Därför har jag inte tyngt min framställning med någon sorts historisk överbyggnad.

Men, Oskar Lindkvist, saken är inte så enkel som att det är socialdemokraterna i Stockholms kommun som är de som har all rimlig anledning att uttala sig i den här frågan. Jag har i min hand en skrivelse från ett par kommunalråd, varav ett är socialdemokratiskt, vilka har erfarit att denna interpellationsdebatt äger rum. Det är material från arbetsgruppen för kommuner med luftfartsverkets flygplatser och arbetsgruppen för kommunala flygplatser.

Jag tycker faktiskt att det ligger mycket i det som bl.a. Hadar Cars och Jan Sandberg har sagt, att detta icke enbart är en Stockholmsfråga, utan det är en regionalpolitisk fråga. Det handlar om de människor som bor ute i landet. Vi har en paroll i regeringsdeklarationen att Hela Sverige skall leva. Den ämnar vi fylla med konkret innehåll. Det gäller också möjligheterna till rimliga kommunikationer för människor som bor ute i landet.

Oskar Lindkvist efterlyste en smula vilja att lyssna in opinionen. Det är det naturligtvis fråga om. Men vi måste ha något större öron än de som enbart når fram till den socialdemokratiska gruppen i Stockholms stadsfullmäktige.

Lennart Fremling tar upp en i och för sig intressant fråga. Dess värre är det en mycket komplicerad fråga, som man knappast kan svara på nu. Det räcker med att hänvisa till att det finns en rad frågor som måste utredas, om det skulle visa sig att flygplatsen kan behållas. De bör därför behandlas i ett sådant utredningssammanhang.

En komplicerande faktor är den historia som Oskar Lindkvist efterlyste. När vi studerar den, finner vi, att när detta avtal träffades den 30 december 1946, var ersättningen för den tid som upplåtelsen av Brommafältet består, att staten till staden överlät nyttjanderätten till viss del av Ladugårdsgårde, att användas som friluftsområde. Jag bara nämner detta som ytterligare en komplicerande faktor när det gäller att beräkna markvärdet.

Sven-Gösta Signell frågar om flygplatsen skall finnas kvar till 1996 eller ännu längre. Jag har samma svar till honom. Det handlar fortfarande om att

regeringen skall utröna vad kommunen anser och vilken majoritet det finns i Brommafrågan. Vi avvaktar ett klarläggande på den punkten.

Sven-Gösta Signell ställde en andra fråga om när en proposition kan väntas. Om han hade läst den proposition regeringen lagt fram om den ekonomiska politikens utveckling framöver, hade han där funnit att vi aviserar att regeringen kommer att ta upp frågorna i budgetpropositionen. Svaret är alltså: Det kommer i budgetpropositionen.

Fru talman! Jag har redan svarat på Hadar Cars fråga. Jag delar hans uppfattning att detta är en fråga som är betydligt större än en fråga för enbart Stockholms kommun.

Anf. 19 GÖREL BOHLIN (m):

Fru talman! Nu, herr kommunikationsminister, tyckte jag att svaret var betydligt tydligare. Det kändes som att vi stod på samma barrikad. Det är också min uppfattning att Bromma är av utomordentligt stor betydelse för landet i övrigt, och det sade jag också i mitt inlägg.

Bromma avlastar Arlanda. Skulle man inte ha Bromma flygplats får man en betydligt större trängsel på Arlanda, och det går främst ut över regionalflygbolagen. Att lägga ner Bromma är djupt osolidariskt, och med detta vill jag vända mig till Oskar Lindkvist.

Oskar Lindkvist är också mycket osolidarisk mot kommunerna i Stockholms län. Här talar man om en bostadsbyggnation på 10 000 bostäder ute på Bromma när det faktiskt finns lediga lägenheter i länet i övrigt. Det är djupt osolidariskt. Det är dessutom mycket egendomligt att man talar så förfärligt om miljö i samband med flyget när 10 000 bostäder med åtföljande trafik verkligen skulle förstöra miljön, vilket också Brommaborna har förstått.

Kommunikationsministern nämnde att Kommunförbundets regionalpolitiska flygggrupp, eller vad den kallas, ställer sig bakom ett bevarande av Bromma. Det är ett bevis för att resonemanget om Bromma flygplats betydelse för regionalpolitiken är riktigt.

Oskar Lindkvist talade väldigt mycket om historik. Han sade att Brommaavtalet slöts 1946 och att vi på 1980-talet hade en debatt här i kammaren om utflyttning av flyget från Bromma, jag tror t.o.m. att han talade om nedläggning. Det har aldrig fattats något sådant beslut. Det man beslutade om Bromma flygplats var att flytta jetflyget till Arlanda. I samband med detta uttalade riksdagen att Bromma bör vara kvar. Detta har riksdagen upprepat vid flertalet tillfällen, men Oskar Lindkvist kanske inte läser betänkandena.

Frågan om markvärdena är bekymmersam. Värdet på marken på Gärdet har sjunkit väldigt mycket, eller stått stilla, medan markvärdet ute vid Bromma har ökat.

Jag vill till Oskar Lindkvist säga, att när han står här i talarstolen och vänder sig till en ledamot är det ovärdigt att använda uttryck som "babblar om".

Jag hade tänkt fråga kommunikationsministern om han delar min uppfattning att flygets regionalpolitiska betydelse är särskilt stor, att satsningen ger god effekt och att Bromma ingår som en betydelsefull del i regionalpolitiken. Men det är kanske onödigt att ställa den frågan, eftersom vi där tycks vara överens.

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

Anf. 20 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Till Jan Sandberg, Lennart Fremling och Hadar Cars vill jag kort säga att de har gett uttryck för att Bromma flygplats skall finnas kvar efter den 31 december 1996. Jag bryr mig nu inte om deras argument, eftersom vi har hört dem tusen gånger tidigare. Men detta är budskapet som folkpartiet och moderaterna för fram i debatten.

Jag är intresserad av kommunikationsministerns åsikt. Han skulle svara på frågan om han ansåg att Bromma flygplats är ett riksintresse. Då svarade han: Det är svårt att hitta en annan flygplats än Bromma. Men vad är svaret på huvudfrågan? Är Bromma flygplats ett riksintresse, eller är det inte ett riksintresse?

Kommunikationsministern säger att jag talar precis som om socialdemokraterna har fått majoritet i det senaste valet. Nej, det har vi tyvärr inte. Jag är ordförande för en partiorganisation i Stockholm som representerar det största partiet i Stockholm, vilket kanske i och för sig kan vara en värdefull upplysning för kommunikationsministern. Men detta är inte en fråga enbart för socialdemokraterna. Detta är, kommunikationsministern, en fråga långt utöver alla partigränser.

Frågan om flygtrafik på Bromma är en av de största miljöfrågor vi har i Stockholm. Det är precis detta det handlar om. Vad skall prioriteras i den politiska debatten? Är det miljöfrågorna, välbefinnandet för de människor som bor i och omkring Bromma i västerort i Stockholm, eller är det de intressen som från gång till annan har slagits på barrikaderna för att behålla flygplatsen i Bromma?

Det är precis samma debatt i dag som tidigare. Jag skulle kunna göra en uppspelning av den debatt vi förde för tio år sedan. Det är precis samma nästan spöklika röster och argument för att behålla flygtrafiken kvar på Bromma. Detta är en stor fråga, kommunikationsministern. Den kanske inte hör till det kommunikationsdepartement som Mats Odell är chef över, men den finns i varje fall som en betydande fråga här i Stockholm.

Det är klart att man kan bygga bostäder på Bromma, Görel Bohlin. Men det finns inget förslag om att bygga ett stort antal bostäder på Bromma. Det är en fantasiprodukt som Görel Bohlin så gärna för fram i riksdagen. Det finns inga sådana förslag. Det finns ett antal uppslag, men det finns inte någonstans några förslag framlagda om att det skall byggas ett visst antal bostäder på Bromma.

Anf. 21 LENNART FREMLING (fp):

Fru talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för kommentaren till min fråga om räntan på markvärdet. Jag uppfattar att man i regeringskansliet kommer att göra denna typ av kalkyler, och jag hoppas att regeringen i ökande utsträckning kommer att använda sig av samhällsekonomiska kalkyler där även miljöeffekter av olika verksamheter beaktas.

Anf. 22 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Det sker i dag i storleksordningen 300 starter eller landningar varje dag på Bromma flygplats. Det innebär att det är ungefär en var tredje minut, dvs. mer än en för varje inlägg vi har just nu här i kammaren när vi

debatterar Bromma flygplats. Man kan då fråga sig vart alla dessa starter och landningar skall ta vägen om inte Bromma kan behållas.

Jag hoppas i varje fall att kommunikationsministern tar till vara alla de tillfällen som ges för att se till att dessa transporter kan fortsätta. För att kunna uppnå detta krävs att Bromma behålls, eftersom det i dag inte finns något rimligt alternativ.

Fru talman! Vi närmar oss nu julen, och jag tror att ett positivt svar och initiativ från kommunikationsministern skulle vara en mycket välkommen julkupp till Stockholmsregionen och till hela landet. Den julkuppen är för en gångs skull en julkupp som inte kostar pengar, utan snarare tvärtom.

Anf. 23 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Fru talman! Jag noterade att kommunikationsministern sade att kommunen bör bestämma och att man skall vänta på kommunens beslut. Det hälsar jag med tillfredsställelse. Jag tycker absolut att det är Stockholms kommun som skall besluta om man vill ha en flygplats eller inte.

Jag fick tyvärr aldrig något svar från kommunikationsministern om han anser att det skall vara en statlig eller kommunal flygplats. Jag vill gärna själv deklarerar min uppfattning. Skall det vara en andra flygplats i Stockholmsregionen, skall det vara en kommunal flygplats där kommunen själv bestämmer och där staten inte skall diktera villkoren. Jag tycker att det skall vara en kommunal flygplats eftersom detta är landets största kommun. I dag satsar den inte ett öre på flygplatserna, men ute i landet satsas det mycket pengar på flygplatser.

I dag går Bromma flygplats med över 10 milj.kr. i förlust årligen. Många små kommuner ute i landet satsar mycket pengar. Under debattens gång titlade jag på siffrorna för 1989. En kommun som Borlänge satsade över 6 milj.kr., det lilla Gällivare över 4 milj.kr., Kramfors ca 4,5 milj.kr., Vilhelmina och Lycksele ungefär 2 miljoner vardera, Sveg 1 milj.kr och Mora och Örebro stora summor. I Örebro satsade man förresten 7,4 milj.kr. på flygplatsen.

Eftersom det satsas pengar på flygplatserna ute i landet tycker jag att även kommunen här skall göra det. Men låt stockholmarna själva få bestämma om de skall ha en andra flygplats eller ej. Den flygplats som har riksintresse heter Arlanda, och det är en bra och väl fungerande flygplats.

Anf. 24 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Jag noterade att Oskar Lindkvist enligt egen utsago inte bryr sig om argument, särskilt inte andras. Jag är övertygad om att det underlättar för honom att framhärda i sin egen bergfasta felsyn.

Anf. 25 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Oskar Lindkvist tyckte inte att han hade fått svar på frågan om jag ansåg att Bromma flygplats är ett riksintresse. Jag upprepar att det är ett riksintresse att det finns en regional flygplats i Stockholmsområdet. Som läget ser ut nu är alternativen till Bromma knappast inom synhåll.

Det är rätt, Lennart Fremling, att vi inom regeringen arbetar med sam-

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

hällsekonomiska kalkyler som också inkluderar miljökonsekvenserna. Det trafikpolitiska kostnadsansvaret måste alltså ta dessa hänsyn.

När det gäller miljöfrågan, fru talman, skall jag kanske bara för ordningens skull säga att Bromma är koncessionsprövat och har mycket stränga begränsningar vad gäller buller. Dessa innebär att bara tysta propellerflygplan som SAAB 340 och de allra tystaste jetflygplanen som BAE 146 kan utnyttjas på den här flygplatsen.

Däremot finns inte utsläpp i luften med i det här koncessionsbeslutet. De är ju lika stora var de än sker. Det har ingen betydelse om man släpper ut dem på Bromma eller på Arlanda. Då är det trafikens omfattning som skall prövas.

Slutligen kan jag tyvärr inte utdela någon julklapp till Jan Sandberg, inte i den här formen i alla fall.

Fru talman! Vi får nog sammanfattningsvis konstatera att bollen i frågan om Brommas framtid för närvarande ligger hos Stockholms kommun och dess fullmäktige.

Anf. 26 GÖREL BOHLIN (m):

Fru talman! Då är det ju, kommunikationsministern, av stor betydelse vilka signaler som utgår från det här huset och från kommunikationsministern. Min uppfattning är, som jag redan sagt, att det inte går att lägga ned Bromma flygplats, varken nu eller senare. Det beror på det system som vi faktiskt har skapat genom att Bromma tar en annan trafik än den som finns på Arlanda. Bromma tar en trafik som man inte kan ta på Arlanda. Arlanda är en mycket bra flygplats, där delar jag Sven-Gösta Signells uppfattning, tack vare funktionen som nav. Det gör att vi kan nå många kommuner och platser i landet, i Europa och i världen i övrigt. Bromma behövs för att Arlanda inte skall belastas onödigtvis.

Jag undrar om inte frågan om värdeminskning av bytesmarken och ersättningsfrågan skulle kunna lösas i samband med att man diskuterar ett eventuellt bolag. Det finns ju ett intresse för att överta ansvaret för Bromma flygplats i form av ett bolag. Därmed skulle man få ett pilotprojekt som låg i linje med vad luftfartsverket har föreslagit även för andra flygplatser ute i landet. Jag vill alltså föreslå att kommunikationsministern tittar på detta.

Oskar Lindkvists förnekande av planerna på byggnation på Brommafältet tycker jag är mycket egendomligt. Även om det kanske inte finns en färdig plan, så finns det i alla fall uttalanden från socialdemokratiska ledamöter i Stockholms kommunfullmäktige. Man reserverade sig häromdagen och sade att man ansåg att hela Brommafältet skulle bebyggas. Då får man plats med många bostäder, mycket trafik och mycket miljöförstöring, precis det som Oskar Lindkvist påstår sig vilja bespara Brommaborna.

Det är litet typiskt för socialdemokraterna att man tar på sig att ta hand om människor. Oskar Lindkvist gör sig till tolk för människorna i Brommaområdet, men de föredrar flyget framför bilar som har kommit i anslutning till ett bostadsområde som dessutom har dåliga vägar.

Anf. 27 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag skall först säga några ord till Görel Bohlin. Hon säger att man har uttalat sig mot bostadsbebyggelse och för flygtrafik ute i Brom-

maområdet. Bakgrunden är den att moderaterna hade ett informationsmöte där med ungefär 40 deltagare, av vilka en del var socialdemokrater och motståndare till de åtgärder som föreslogs. Det är alltså den opinionsbildning som Görel Bohlin talar om när hon säger hela västerort och hela Brommaområdet. Det är helt andra nivåer på den befolkningsmängden än det antal som deltar i moderata samlingspartiets möten.

Sedan fick Görel Bohlin revidera sitt tidigare påstående om att det inte finns några planer på hur många bostäder som skall byggas på Bromma, att det inte finns någonting utarbetat. Det finns olika synpunkter på vad man kan göra. I stadshuset i Stockholm har man sagt ifrån att man faktiskt själva vill bestämma vad man skall göra på Bromma. Det var Sven-Gösta Signell också inne på. Det är en kommunal angelägenhet som riksdagen inte har någonting med att göra. Stockholms kommun har, som alla andra kommuner, rätt att själv bestämma över sin egen kommun. Det gäller även Bromma flygfält, och det tycker jag är alldeles självklart.

Nu har vi fått klart besked i den här debatten att kommunikationsministern har svängt om. Det finns ingenting kvar av svaret på Görel Bohlins fråga. Nu har vi fått klart för oss att kommunikationsministern inte ser någon lösning på de här frågorna. Det finns inget alternativ till Bromma att diskutera. Det har naturligtvis en stor betydelse för flyget i Sverige. Han medger också att man har fått ställa mycket hårda krav från koncessionsnämnden och säger dessutom att det finns vissa utsläpp i luften, men att de sker litet var som helst. Det gäller inte bara Stockholm, och då får man naturligtvis stå ut med dem. Jag tror att kommunikationsministern från sitt politiska utgångsläge skulle göra människor en stor tjänst om han ägnade sig mer åt miljöfrågorna och människors välbefinnande. Jag tycker att det är viktigare för en kommunikationsminister att ägna sig åt frågor som hur folk trivs på sina arbetsplatser och i sina bostäder och hur familjerna kan trivas tillsammans utan att störas av en ständig flygverksamhet med tillhörande utsläpp i luften och risker för olycksfall – sådana har tyvärr också inträffat i flygverksamheten på Bromma – än att ägna sig åt avveckling av flygtrafik.

Talmannen anmälde att Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 28 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag konstaterar att Oskar Lindkvist har mycket lågt ställda anspråk på vad en omsvängning innebär. Han har själv från denna talarstol gång på gång ondgjort sig över att jag inte lämnar något svar på frågan hurvida Bromma är ett riksintresse. Jag svarade tydligt att det beror på om det finns några alternativ. Det behövs en regional flygplats, bl.a., Oskar Lindkvist, för att se till att man i familjer runt om i landet skall kunna bo kvar i de regioner där man vill bo och samtidigt skall kunna pendla till kungl. huvudstaden när man har ärenden dit.

Jag framhöll de här sakerna redan i det utdelade svaret. Jag har sedan preciserat mig i svaren på några frågor som har ställts, men, Oskar Lindkvist, någon omsvängning är det inte fråga om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

4 § Svar på interpellationerna 1991/92:35 och 44 om vården av unga missbrukare

Anf. 29 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Anita Johansson har frågat mig:

1. Hur garanteras att den enskilde får en adekvat vård, då kommunernas ekonomiska förutsättningar ständigt försämras?

2. Vilka vårdformer skall gälla för de personer som definieras både som psykiskt sjuka och dessutom har missbruksproblem samt hur undviker man att olika vårdtagare hamnar mellan dessa särintressen?

3. Hur skall man garantera att det finns ett differentierat vårdutbud för olika vårdgrupper?

4. Vad görs för att även tvångsvården skall utgöra ett kvalificerat vårdalternativ?

Rosa Östh anför att alarmerande signaler kommit om att platser på ungdomshem i dag inte efterfrågas som tidigare därför att de befins alltför dyra och att de mest hjälpbehövande ungdomarna lämnas utan adekvat vård. Mot denna bakgrund frågar Rosa Östh mig om vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att förbättra läget på kort sikt samt hur regeringens tidsplan ser ut vad gäller att verkställa riksdagens beslut om ett statligt huvudmannaskap för de särskilda ungdomshemmen.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Riksdagen fattade i maj 1991 (1990/91:SoU14, rskr. 267) ett principbeslut att de särskilda ungdomshemmen skall överföras till statligt huvudmannaskap, vilket skall genomföras under år 1992. Vid ärendets beredning anförde socialutskottet att frågan om missbrukarvårdens framtida innehåll och organisation kan komma att behöva belysas ytterligare.

En särskild utredare har tillkallats för att utreda frågan med utgångspunkt i riksdagens beslut. Utredningen, som påbörjades i september, skall enligt direktiven vara färdig den 15 januari 1992.

Jag vill också nämna att ungdomsbrottskommittén (Ju 1990:07) har i uppdrag att göra en översyn av det allmännas insatser vid brott av unga. Kommittén skall lämna sina förslag hösten 1992.

Till Anita Johansson vill jag säga att de ekonomiska förutsättningarna för de behandlingsformer det här rör sig om, nämligen de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen inom missbrukarvården, skall ses över av utredningsmannen. De nuvarande statsbidragsreglerna gäller enligt riksdagens beslut under år 1992. Vad som därefter skall gälla får tas under övervägande när utredningsmannen har presenterat sina förslag och sedvanlig remissbehandling har genomförts.

Ett av de avgörande argumenten när riksdagen beslutade om ett statligt huvudmannaskap för de särskilda ungdomshemmen var nödvändigheten av att få till stånd en mera differentierad vård för de mest vårdbehövande ungdomarna. Utredningsmannen arbetar efter vad jag erfarit efter två huvudlinjer vad gäller det statliga huvudmannaskapets utformning: dels ett renodlat statligt ägande- och driftsansvar, dels ett entreprenörssystem, där staten som huvudman kan träffa avtal med ett landsting eller en kommun om driften av en institution. Behovet av en ökad differentiering av vården är grundlägg-

gande i båda alternativen. Även inom missbrukarvården föreligger samma behov av en ökad differentiering, vilket bl.a. skall göra det möjligt att klara även grupper med sammansatta och svåra problem.

Innehållet i missbrukarvården kommer också att behandlas i den alkoholkommission som regeringen har för avsikt att tillsätta inom kort.

Såväl vid missbrukarvårdens tvångsvårdsinstitutioner som vid de särskilda ungdomshemmen pågår flera försöksverksamheter som syftar till att förbättra vårdinnehållet. Inom statsbidragssystemets ram har 30 milj.kr. årligen avsatts för utvecklings- och försöksverksamhet i första hand inom institutionsvården. Det är i detta sammanhang angeläget att peka på behovet av uppföljning och utvärdering. I detta syfte har t.ex. Stockholms läns landsting med stöd av utvecklingsmedel startat ett ambitiöst uppföljningsprogram beträffande de särskilda ungdomshemmen i landstinget. Denna satsning på utvecklings- och försöksverksamhet samt på utvärdering och uppföljning är synnerligen viktig för att tvångsvården ännu bättre skall kunna svara för ett kvalificerat vårdalternativ.

Jag har, fru talman, i det föregående delvis besvarat Rosa Ösths frågor. När det gäller åtgärder på kort sikt vill jag dessutom peka på att 75 milj.kr. per år har avsatts i år och nästa år för anordningsbidrag, vilket gör det möjligt för kommuner och landsting att fullfölja en planerad utbyggnad. Under det senaste året har också antalet platser ökat både inom ungdomsvården och missbrukarvården. Detta innebär att platsbidragens andel av statsbidraget har ökat. Sedan den särskilt tillkallade utredaren har redovisat sitt förslag om hur riksdagens beslut om ett förändrat huvudmannaskap skall kunna genomföras och efter sedvanlig remissbehandling kommer regeringen senare nästa år att återkomma till riksdagen med en proposition i frågan.

Anf. 30 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Tack för svaret, socialministern! Riksdagen har beslutat att staten skall ta över huvudmannaskapet för de enskilda ungdomshemmen. Bristen på platser på behandlingshem och andra behandlingsmöjligheter för barn och ungdomar är mycket stor, speciellt här i Stockholmsregionen. Missbrukarvården har kritiserats. Den s.k. gråzonen mellan psykiatrisk vård och missbrukarvård är tydlig. Man har därför försökt att definiera vad som är huvudproblemet hos de vårdbehövande, eftersom vårdalternativ för både psykiska problem och missbrukarproblem är svåra att finna.

Ungdomar som begår allvarliga brott kan inte tas om hand. Vården har långt ifrån fungerat bra, och det har även JO konstaterat i ett mycket kritiskt uttalande. Behandlingsresultaten uteblir i stor utsträckning. Läget är alarmerande. Kostnaderna har stigit mycket kraftigt, vilket lett till att en del ungdomar inte kan placeras. Det finns t.o.m. risk för att platser kan stå tomma i dag.

Fru talman! Det är samhällsekonomiskt vansinne att vi inte bättre tar hand om dessa svaga ungdomar. Inte minst Bengt Westerberg brukar tala om god samhällsekonomi och även om insatser för det glömda Sverige, och jag tycker att de här ungdomarna med missbruksproblem verkligen tillhör det glömda Sverige.

Utgångspunkten måste vara att all tvångsvård skall ske i offentlig regi.

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

Platserna måste bli fler, men det gäller också att öka insatserna på de befintliga platserna. Som jag skrivit i min interpellation är jag orolig över att den gamla ungdomsvårdsskolan skall återinföras med de brister som där fanns. Justitieminister Gun Hellsvik har i en intervju i Svenska Dagbladet sagt att t.o.m. ungdomsfängelse borde återinföras. Jag vill fråga: Hur ser socialministern på detta?

Om jag tolkat socialministern rätt, skall alla knarkare kunna dömas till fängelse. Har jag uppfattat detta rätt? I så fall finns det risk för att vi förlorar kontakten med många missbrukare och därmed missar möjligheten att de underkastar sig frivillig vård, som omvittnat leder till det bästa resultatet.

I ett pressmeddelande från socialdepartementet står det: "Att införa fängelse för eget bruk av narkotika handlar inte om att brutalt kasta narkomaner i fängelse. Det handlar om att öka möjligheterna att ingripa i tid för att kunna ge fler narkomanvård." Men detta går inte ihop. Den stora faran är att det blir mest inlåsning och litet vård och behandling.

Nej, herr socialminister, mitt förslag är att påföljder som innebär kriminalvård och då främst fängelse skall användas med mycket mycket stor återhållsamhet för unga lagöverträdare. Åtgärder mot dessa unga, i åldersgruppen 15–17 år, bör ske inom socialtjänsten och inte inom kriminalvården. LVU- och LVM-hemmens patienter har ofta svåra psykiska störningar. Därför måste landsting och kommuner samarbeta mycket mer. Utslussningen från behandlingshem bör förbättras snarast. Det handlar både om boende, arbete och behandling.

Socialministerns svar innehåller mest besked om en rad olika utredningar. De är i och för sig påkallade. Men det gäller nu att skynda med reformarbetet. Jag har haft många kontakter med personalen på många LVU- och LVM-hem, och alla är nu mycket oroade för att det händer så litet. Jag är också mycket oroad för vad som skall hända när kommunernas ekonomi kraftigt försämras.

Anf. 31 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Jag tackar socialministern för svaret. Jag har förstått att regeringen verkligen intresserar sig för de här frågorna. Det framgick ju bl.a. av ett meddelande som kom häromdagen, som berättade att Bengt Westerberg var i Göteborg i veckan och lät sig informeras om § 12-hemmen, som är det jag närmast berör i min interpellation.

Jag har följt den här frågan på nära håll under många år, först som kommunalpolitiskt verksam och senare från utskottet här i riksdagen. Fram till 1983 fanns de statliga ungdomsvårdsskolorna. Jag är fullt medveten om att det kunde riktas kritik mot dessa – självklart, höll jag på att säga, för jag undrar om det över huvud taget är möjligt att ha en vård som innehåller tvångsinslag, utan att det blir kritiserat.

Det som vi i dag vet var dåligt hos ungdomsvårdsskolorna skall vi naturligtvis inte överföra till en ny verksamhet, även om den sker i statlig regi. Men det som var bra med ungdomsvårdsskolorna var att de över huvud taget fanns, att det var möjligt att praktiskt taget alltid, såvitt jag vet, få en plats till en ung människa som det krävdes särskilda insatser för. Man avvisade inte en ansökan med motivet att Pelle kan vi inte ta emot, för han är alldeles

för stökig och stör den anda som vi har byggt upp i vår institution, osv. Den typen av avvísningar har vi sett alldeles för många av under senare tid.

När man har följt utvecklingen genom åren, har man inte kunnat undgå att bli upprörd då och då. Jag skall bara ta ett exempel.

En femtonårig grabb med urusla uppväxtförhållanden och kriminellt beteende straffade på kort tid ut sig från flera institutioner. Han gjorde flera allvarliga självmordsförsök. Förtvivlade socialsekreterare berättade hur de under flera dagar ringde ett otal samtal för att försöka hitta en plats men utan att lyckas.

Så hamnade han i den psykiatriska vården, och det är mycket möjligt att han behövde den vården då. Men personalen där har utbildning för att lindra och bota sjukdomssymtom som i hans och i många andras fall inte är det primära utan en följd av missbruk, en allmänt otrygg situation som kanske hade kunnat undvikas, om han hade fått rätt hjälp i tid.

I ett liknande fall placerades pojken i brist på annat hos en s.k. jourfosterfamilj. Därifrån rymde han efter en halvtimme. Det här var man fullt medveten om skulle komma att ske, men den desperata personalen på socialförvaltningen kunde ändå peka på att man hade gjort någonting.

Ja, vittnesbörden är många. Det är bara att ösa ur raden. Det är därför som jag är så angelägen om att den här debatten aldrig får avstanna och ambitionerna aldrig upphöra när det gäller att komma till rätta med problemen.

I sin senaste berättelse tar JO åter upp frågan om LVU-vården. JO hänvisar till beslutet från 1987, som påtalade mycket allvarliga brister, och säger sedan – det var alltså i april i år – att det nu kan konstateras att de problem som påvisades 1987 kvarstår med oförändrad styrka.

Som jag sade i min fråga, finns det i dag flera uppgifter om att kommuner av kostnadsskäl inte utnyttjar de platser som finns. Det är en ny typ av signaler. En utredningsplats på ett § 12-hem, dvs. på en låst avdelning, kan i dag kosta 4 600 kr. per dygn. Det är i och för sig inte så svårt att förstå att många kommuner hävdar att LVU-vården och LVM-vården raserar deras budget totalt. Men det är naturligtvis ändå inte acceptabelt att extremt hjälpbehövande ungdomar lämnas i sticket på grund av det förhållandet.

Jag ställde en fråga om hur regeringens tidsplaner ser ut i fråga om att verkställa riksdagens beställning om ett förändrat huvudmannaskap för § 12-hemmen. Svaret som jag har fått i det fallet är inte särskilt uttömmande. Det som sägs är att det kommer en proposition under 1992, och det hoppas jag naturligtvis. Men litet mera distinkta tankar antar jag att det ändå finns. Kommer man t.ex. att avvakta ungdomsbrottskommitténs förslag, som skall komma 1992, innan man lägger fram en proposition?

Jag är mycket väl medveten om att det är många faktorer som måste vägas in i det här sammanhanget. Men om det kommer att dröja kanske ett år innan propositionen kommer, måste något ske innan dess. Det blir förmodligen tvunget i alla händelser.

Som jag ser det, måste regeringen ta upp överläggningar med kommun- och landstingsförbunden och på så sätt komma fram till hur man kan förbättra situationen fram till dess att man beslutar att göra en ny organisation.

Fru talman! Jag ser fram emot de kompletterande synpunkter som jag är säker på att Bengt Westerberg har i det här sammanhanget.

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

Anf. 32 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Det är mycket brännande problem som tas upp här. Att hjälpbehövande lämnas utan vård är inte försvarligt i ett humanitärt samhälle.

De synpunkter som har kommit från socialministern tycker jag ger en hel del. Samtidigt kommer också signaler, senast i en artikel av den i Stockholm ansvarige Leif Brigander i DN, att platssituationen för de "litet normalare" § 12-behovande ungdomarna inte är så dålig, utan här finns plats. Det är kanske mer kostnaden man är orolig för.

Men jag skulle vilja ta upp ett par grupper, för vilka jag tycker att behoven är mycket speciella och som kommer i kläm. Den ena är den lilla grupp flickor som i dag har små möjligheter att få adekvat vård. Det finns bara ett hem, Brättgårdens i Vänersborg med tjugotre vårdplatser, varav åtta slutna, och så planerar man för ett hem i Falkenberg med tolv vårdplatser, varav fem slutna. Sedan finns det några blandade avdelningar. Alla föreståndare tycks vara överens om att detta är alldeles för litet för flickorna, som far verkligen illa. Det är en grupp som måste prioriteras, när man nu vidtar åtgärder.

Den andra gruppen har redan berörts här. Det är den lilla, mycket starkt brottsbelastade och brottsbenägna gruppen missbrukare, som egentligen inte är behandlingsbara i dagens vårdformer. Speciella hem med riksintag och längre inlåsningstider än två månader kan ge möjlighet att normalisera några, så att de blir behandlingsbara.

Vi vet att för vissa är insatserna förgäves. Här måste samhället naturligtvis skyddas. Men den gruppen måste bli så liten som det över huvud taget är möjligt. Därför är det mycket viktigt med speciella differentierade möjligheter med längre inlåsningstider. Över huvud taget behövs mer differentierade insatser än vad som har sagts. Det kan vara smärre specialinriktade hem med olika vårdmöjligheter, t.ex. allt från veckoslutshem, som kan användas vid inledningen av en brottsbana, till längre slutna vård.

Fru talman! Jag vill fråga socialministern om man från regeringens sida särskilt har övervägt åtgärder, försök och utvärderingar för just de två utsatta grupperna, dvs. flickor samt mycket brottsbenägna och behandlingsmässigt svåra, näst intill ej behandlingsbara, ungdomar.

Anf. 33 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Det här är en mycket intressant och viktig fråga. Vi har här i Sverige mycket höga ambitioner när det gäller att försöka stödja och hjälpa ungdomar och barn som far illa. Låt oss hoppas att det är ett gemensamt intresse att även i fortsättningen ha kvar de höga ambitionerna. Det är det som har gjort att drogproblemet och det kriminella problemet bland ungdomar trots allt är ganska litet.

Jag håller just nu på att läsa en rapport från en femtonmannakommitté i EG-parlamentet. Man har där belyst den alarmerande situationen med den ökade kriminaliteten i Europa. Man räknar med att ungefär 86 % av all kriminalitet i Frankrike är narkotikarelaterad. Vi vet att i Sverige är den narkotikarelaterade brottsligheten mycket stor. De europeiska ledarna har nu t.o.m. avsatt tid att i Maastricht diskutera droger, kriminalitet och vilka åtgärder samhället kan vidta.

Det här känns fint. I svenska medier kan man ju tro att det enda som diskuteras i Europa är legalisering osv. Det pågår alltså seriösa politiska diskussioner kring problemet.

Det allra viktigaste är att bibehålla de höga ambitionerna och viljan att använda skattepengar till tidiga ingripanden och att försöka minimera problemet. Att staten nu blir huvudman för § 12-hemmen innebär i och för sig ingen garanti för något, inte vare sig bättre eller sämre. Men det innebär en möjlighet för oss i riksdagen att ständigt diskutera metodutveckling. Inte minst viktig är den fråga som Leif Carlson tog upp, nämligen flickornas situation. Både flickor och kvinnor är extra utsatta.

Låt oss inte fastna så mycket i diskussionen om frivillighet eller tvång. Vi vet att båda delarna behövs. Det är en av sanningarna bakom att vården är så pass effektiv.

Det är också viktigt att socialministern funderar över vissa samordningsmöjligheter. Många av dem som befinner sig på fängelserna i dag, dömda för tillgrepps- och våldsbrottslighet, är missbrukare. Tiden på fängelset skulle kunna användas oerhört mycket mer effektivt. Jag har i flera omgångar fört fram förslaget att kriminalvården, kriminalvårdsstyrelsen och de olika anstalterna skulle ta ett större ansvar för motivation, avgiftning, behandling, hjälp och stöd, kontakt med de anhöriga, dvs. ett brett engagemang att använda tiden som missbrukarna befinner sig på fängelse mycket bättre än vad som sker i dag. Ett sådant förfarande vore både samhällsekonomiskt och mänskligt mycket bättre än att satsa de oerhörda resurserna, såsom det görs i dag, på LVM-hem – som faktiskt inte fungerar något vidare, slukar hundratals miljoner ofta till ingen nytta och väcker falska förhoppningar.

Jag hoppas att socialministern är beredd att upprätthålla fortsatt höga ambitioner och att han funderar över vilka olika samordningsmöjligheter som finns i kampen mot droger och kriminalitet. Jag hoppas att vi från det svenska parlamentet kan föra en aktiv och offensiv diskussion ute i Europa i dessa frågor.

Anf. 34 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Flera talare har sagt att situationen är alarmerande. Det kan man kanske säga. Ändå skulle jag vilja påstå att utvecklingen under det senaste året gör att den i dag ter sig något mindre alarmerande än för några år sedan. Den situation som JO beskrev i sitt utlåtande i april i år, och som daterar sig till 1989/90, har något förbättrats fram till i dag. Det beror delvis på insatser från statsmakternas sida med anordningsbidrag och andra åtgärder. Naturligtvis beror det också på att man ute i de ansvariga sociala myndigheterna i kommuner och landsting har tagit åt sig av kritiken. Det är t.ex. ovanligare i dag än vad det var för ett år sedan att man på institutionerna säger nej till mycket besvärliga ungdomar. De signaler jag har fått de senaste dagarna, när jag har haft anledning att höra mig för litet grand om situationen, är att det för närvarande ser något bättre ut.

Men det här innebär inte att allt är bra. Självfallet måste vården för ungdomarna utvecklas på olika sätt. En av tankarna när riksdagen har beställt ett förstatligande och regeringen låter utreda det, är att det skall ge oss bättre möjligheter att differentiera vården. Det handlar om differentiering på

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

många olika sätt. Bl.a. är det att erbjuda speciella hem för flickor. Det finns fler utbyggnadsplaner än de Leif Carlson nämnde. Jag tror att insikten i dag är utbredd om att det är viktigt att separera pojkar och flickor i samband med vården.

I direktiven till den särskilda utredaren har det klart sagts att möjligheter till ett längre omhändertagande än två månader också skall prövas i särskild ordning. Även den gruppen av vårdnadstagare kommer vi förhoppningsvis att kunna göra något åt.

Jag vill också understryka att vi från statens sida satsar en hel del utvecklingspengar just för att förbättra vårdformerna. Bl.a. Stockholm och Göteborg, som jag har studerat mest för egen del, har fått en del av pengarna. Där pågår för närvarande en ganska spännande utvecklingsverksamhet där man just försöker att följa upp och utvärdera de insatser som görs. Resultaten kan sedan användas för att utveckla vårdformerna på ett bra sätt framöver.

Frågan om platsbrist har också berörts i några inlägg. Sanningen är väl att för närvarande finns det inga tomma platser i Stockholm. Det har kommit olika signaler. För några månader sedan talades det om en oerhörd platsbrist i Stockholm. När Rosa Östh skrev sin interpellation för någon månad sedan, stod det i tidningarna att det fanns platsöverskott i Stockholm. Priserna skulle ha gått upp så mycket att kommunerna inte ville utnyttja vårdhemmen. I dag finns det en bättre balans. Det är delvis säkert på grund av att institutionerna har sänkt priserna. Det är viktigt att kommunerna ser till att de inte betalar orimliga priser till institutionerna. Annars är det risk för att institutionerna inte utnyttjas hur bra de än är.

Anita Johansson tog upp frågan om i vilken utsträckning fängelse skall användas för unga människor. Jag delar helt hennes utgångspunkt – jag tror att de flesta gör det – att fängelse skall användas med stor restriktivitet. Fängelse skall användas i yttersta undantagsfall för unga människor, dvs. barn, under 18 år.

När jag och många andra har drivit kravet att narkotikastrafflagen skall ändras, är utgångspunkten inte att fängelsestraff skall utnyttjas för att kasta någon i fängelse, lika litet som vi kastar dem som är 15–17 år i fängelse, även om de begår andra brott där fängelse i och för sig finns med i straffskalan. Skälet till att vi ändå vill ha fängelse med i straffskalan är att det ger möjligheter att ta prover, vilket annars inte är möjligt så länge det endast finns böter i straffskalan. Vi hade ju länge en diskussion här i kammaren om huruvida eget bruk över huvud taget skulle vara straffbart. Nu har vi nått en bit på väg, och det har blivit straffbart. Vi menar alltså att man också bör införa fängelse i straffskalan för att bl.a. underlätta för polisen att bevisa när narkotika har förekommit.

Jag såg också i tidningen att justitieminister Gun Hellsvik hade talat om ungdomsfängelser. Nu vet jag inte exakt om hon syftade på någonting annat än de ungdomsfängelser som vi tidigare hade i Sverige. De avsåg ju inte personer under 18 år utan personer mellan 18 och 24 år. Vad hon har i tankarna är sannolikt någon bättre form av kriminalvårdsanstalter för människor som fortfarande är unga men som har passerat myndighetsåldern. Och det vore

väl i och för sig en välsignelse om man kunde utveckla kriminalvården, som ju inte kan påvisa några särskilt goda resultat av sin verksamhet.

Rosa Östh undrade om vi hade för avsikt att avvakta ungdomsbrottskommitténs betänkande innan vi lägger fram en proposition på grundval av den utredning som nu pågår om förstatligande av § 12-hemmen. Nej, det är inte vår tanke att göra det. Vi räknar med att driva det här arbetet vidare så snabbt det går, alltså remissbehandling under våren och en proposition till hösten. Ungdomsbrottskommitténs arbete kommer ju att redovisas först i höst, och det lär inte kunna bli någon proposition förrän kanske ytterligare ett år därefter.

Allra sist, fru talman, vill jag bara instämma i de ambitioner som Widar Andersson uttalade. Det är viktigt att understryka att det finns ett mycket nära samarbete mellan droganvändning och missbruk å ena sidan och brottslighet å andra sidan. Den kanske viktigaste insats vi som politiker kan göra för att minska brottsligheten är därför att bekämpa drogmissbruket. I det avseendet står vi på samma barrikad.

Anf. 35 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Tack för beskedet att propositionen inte skall dröja ända till hösten!

Ju mer man vet om de här frågorna, desto mindre kategorisk blir man när det gäller att presentera lösningar. Jag vet inte om jag törs dra samma slutsats som Bengt Westerberg, nämligen att situationen i dag skulle vara mindre alarmerande än den har varit tidigare. Jag tror att det finns en viss risk för att problemen är mera dolda i dag. Det här är ju en verksamhet som är ytterst labil och sårbar. Mycket talar för att man hela tiden måste vara uppmärksam på utvecklingen, som snabbt kan förändras från tid till annan.

Som jag sade finns det i dag faktiskt tomma platser. Jag har inte varit passiv sedan jag ställde den här interpellationen, utan jag har varit i kontakt med tre kommuner i det här området så sent som i går. Man bekräftar att man fortfarande avstår från att utnyttja platserna på grund av att de är så pass kostnadskrävande. Det tyder ju på att det måste göras ansträngningar för att pressa ner kostnaderna.

Då kommer vi in på ytterligare en komplikation. Det får naturligtvis inte vara så, att man låter sin ambition att rädda § 12-hemmen gå ut över andra, mer öppna vårdformer. Som Widar Andersson var inne på måste vi ju alltid slå vakt om bredden i utbudet. Behoven är olika, oavsett vilken skola eller vilken attityd som för tillfället är rådande. Men jag hoppas naturligtvis att den nya regeringen skall klara balansgången och inte bli ett offer för våldssamma pendelsvängningar.

Jag vill återkomma till mitt förslag att ta upp överläggningar med Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Jag tror nämligen att det är alldeles nödvändigt att man fortlöpande följer utvecklingen för att man inte skall råka ut för att många ungdomar – de som är allra mest hjälpbehövande – lämnas utan vård och hjälp eller helt felaktigt hamnar i kriminalvården.

Anf. 36 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är skrämmande signaler som kommer från den nya borgerliga regeringen. Jag blev skrämmd när jag läste att Gun Hells-

vik sade att vi bör återinföra ungdomsfängelserna. Vi vet av många års erfarenhet från den tid då vi hade ungdomsfängelser, att där blev man inte ett dugg bättre. Det var ett steg in i kriminaliteten.

Jag är också skrämmd över Bengt Westerbergs ganska hårdnackade ton i fråga om "alla knarkare bakom lås och bom". Jag håller med Leif Carlson om att vi måste jobba med olika vårdalternativ. Det gäller flickor, det gäller dem med svårt missbruk, osv. Vi vet, fru talman, att man tyvärr inte blir bättre inom kriminalvården. Där är man i allmänhet inne i den här "kedjan".

Det skulle vara intressant att höra något om vilka funderingar socialministern har för framtiden. Jag vidhåller vad jag sade i mitt inledningsanförande, nämligen att det är god ekonomi om vi i god tid ser till att de här ungdomarna får en adekvat vård – inte fängelse, utan vård. Då kan vi både spara pengar och rädda ungdomarna från mycket mänskligt lidande.

Anf. 37 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Rosa Östh säger att det finns dolda problem. Det är självfallet svårt att uttala sig om detta. Men man måste ändå notera att det sker en utbyggnad av antalet platser och att det sker en utveckling av vården; man försöker lära av erfarenheterna. Man har t.ex. på flera håll i landet bestämt sig för att föreståndarna på de här hemmen inte längre ensamma skall kunna avvisa ungdomar, utan överordnad instans kan gå in och bestämma att de måste ta hand om ungdomarna. Detta har lett till att man i dag, såvitt jag vet, inte på samma sätt som tidigare förekommit avvisar mycket besvärliga ungdomar.

En annan sak är att det naturligtvis finns ungdomar som obestridligen är mycket besvärliga och att vi i dessa fall inte riktigt vet – inte heller de som är specialister på detta – hur problemen skall hanteras. Det återstår mycket att göra innan vi har utvecklat adekvata behandlingsmetoder för dessa ungdomar. Men det är inte en resursfråga, utan det handlar egentligen om kunskap och erfarenhet och om att hitta ny metodik.

Rosa Östh efterlyser också överläggningar med Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Såvitt jag vet har det fortlöpande förekommit sådana kontakter mellan statsmakterna och de berörda förbunden, där man har diskuterat den här typen av problem. Jag har senast för några dagar sedan haft kontakt med Lars Eric Ericsson i Kommunförbundet och bl.a. diskuterat de här frågorna. Det är alldeles självklart att innan det blir aktuellt att verkligen fullfölja några huvudmannaskapsförändringar krävs det förhandlingar av ganska omfattande slag med de berörda förbunden; de finns alltså med i bilden.

Anita Johansson säger sig vara skrämmd över de signaler som kommer från regeringen. Det tycker jag närmast tyder på att Anita Johansson är ovanligt lättskrämmd. Så särskilt mycket signaler på det här området har ju ännu inte kommit. Gun Hellsvik gjorde häromdagen några kommentarer i anslutning till de våldsamheter som har förekommit här i Stockholm, där rasister och antirasister har brakat ihop och använt ganska våldsamma medel. I det sammanhanget nämnde hon ungdomsfängelse. Men jag har inte diskuterat saken med henne, så jag kan inte i detalj säga vad hon syftade på. Men om hon med ungdomsfängelse menade samma sak som de gamla ungdomsfängel-

serna, så är det alltså inte någonting som skall användas för de ungdomar som vi nu framför allt diskuterar, dvs. de som ännu inte är 18 år, som ännu inte är myndiga. De gamla ungdomsfängelserna gällde äldre ungdomar, mellan 18 och 24 år, som jag sade förut.

Man kan ju inte säga att svensk kriminalvård har varit så framgångsrik att man vill säga nej till varje utveckling när det gäller omhändertagande av unga vuxna – eller för all del ännu äldre. Det behövs tvärtom en utveckling också på det området inom kriminalvården.

Anita Johansson uppger att jag skulle ha sagt att alla knarkare bör sättas bakom lås och bom. Detta är naturligtvis inte sant. Jag har redan en gång förklarat för Anita Johansson att tanken är att införa fängelsestraff i straffskalan vid eget bruk av narkotika – för att ge polisen möjlighet att t.ex. ta urinprov eller blodprov eller genomföra kroppsvisitation, vilket man inte kan göra i dag, när böter är det högsta straff som förekommer.

Om man inför fängelse i straffskalan, så ger man dessutom möjlighet att döma till skyddstillsyn eller kontraktsvård, vilket kan vara mycket lämpliga straffformer när det gäller narkotikamissbruk. Med fängelse i straffskalan öppnas möjligheter som vi inte har i dag, men som vi behöver i kampen mot narkotika.

Sedan delar jag självfallet Anita Johanssons uppfattning att det är angeläget att vi reagerar så tidigt som möjligt på symptom till avvikande beteende eller missbruk, för att försöka hjälpa ungdomar på ett tidigt stadium. Den nya lagen om vård av ungdom ger större möjligheter än den tidigare lagen gjorde på detta område. Lagen är ganska ny, varför det är för tidigt att säga om de lagändringar som har skett är tillräckliga eller inte. Men jag kommer naturligtvis att mycket noga följa utvecklingen. Skulle det visa sig att det vi hittills har gjort på den punkten inte öppnar för alla de alternativ som vi vill se prövade, då är vi självfallet beredda att ta andra initiativ som öppnar ytterligare möjligheter.

Anf. 38 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Jag vill verkligen inte tolka Bengt Westerberg så som Anita Johansson gör, att regeringen och socialdepartementet skulle vara för att sätta just de ungdomar som vi närmast talar om på kriminalvårdens anstalter. I så fall skulle man helt verka mot de uttalanden som JO gjort vid flera tillfällen. Låt mig kortfattat återkomma till det senaste beslutet där JO konstaterar att socialtjänsten i dag inte kan fullgöra sitt verkställighetsansvar såvitt avser de unga som enligt domstolsbeslut skall beredas vård enligt lagen. Detta har lett till, som man säger, att unga människor som haft avvikande beteenden har straffat ut sig "till det egna hemmet". Unga lagöverträdare i behov av vård får kvarstanna där utan tillsyn från socialtjänsten.

JO konstaterar vidare att det här har lett till att unga i större utsträckning än tidigare döms till fängelse. I många fall har rätten uttalat en vanmakt inför en situation som innebär att bristen på resurser inom socialtjänsten nödvändiggör att unga människor måste dömas till fängelse oaktat att de har ett helt annat behov av vård.

Jag vill tolka Bengt Westerberg så att han delar min uppfattning om att dessa unga människor – precis som också JO har sagt – skall beredas vård

i andra former inom socialtjänstens ram. Överläggningarna hittills mellan staten, Landstingsförbundet och Kommunförbundet har såvitt jag vet varit en smula ytliga. Vad som behöver göras för att verkligen nå resultat är att tränga ned på djupet och ta till sig de erfarenheter och idéer som finns om hur nya vårdformer skall utvecklas. Det gäller att se hela bredden av de behov som finns, som har funnits och som för all framtid kommer att finnas hos unga människor. Jag räknar med att Bengt Westerberg kommer att verka för att dessa behov blir bättre tillgodosedda i framtiden än de har varit under den senaste tioårsperioden.

Anf. 39 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är bra, socialministern, om vi gemensamt kan hjälpas åt att arbeta för att kriminalvården verkligen blir vad namnet står för, nämligen vård. På det området har vi mycket att önska.

Jag vidhåller att det är oerhört god ekonomi att satsa resurser på unga människor innan de är alltför djupt inne i problemen och blir utslagna. Jag förväntar mig att det statliga anslaget på detta område höjs med en och annan krona när nu Bengt Westerberg arbetar med budgeten.

Anf. 40 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först säga till Rosa Östh att jag har tagit del av JOs utredning på detta område. Det som står där är naturligtvis mycket alarmerande. Jag tror dock att situationen har förbättrats något. Den situation JO beskriver är ju från 1989/90, och en del saker har förbättrats en del sedan dess. Det innebär självklart inte att problemen är lösta. Allt vi kan göra i samråd med kommunförbunden, t.ex. genom att stimulera utveckling av behandlingsmetoder och utbyggnad av ytterligare behandlingshem, skall vi naturligtvis också göra. Om man finner att lagstiftningen så småningom behöver ändras, är vi givetvis beredda att även göra det.

Mycket av den kritik som Anita Johansson riktade mot det rådande tillståndet slår naturligtvis tillbaka mot den regering som hon tidigare har representerat. Men jag kan lova Anita Johansson att vi skall göra allt som står i vår makt för att situationen skall bli bättre. Med Anita Johanssons bistånd skall vi säkert lyckas med det.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1991/92:37 om kvinnors arbetsvillkor i en privatiserad vård- och omsorgssektor

Anf. 41 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Ines Uusmann har ställt följande frågor till mig:

1. Vad är det enligt socialministerns mening som talar för att privata arbetsgivare blir "mer generösa" mot anställda barnskötare och sjukvårdsbiträden än de nuvarande arbetsgivarna?

2. Om denna profetia inte skulle uppfyllas, är socialministern då beredd

att vidta åtgärder för att förbättra kvinnolönerna inom den privata vård- och omsorgssektorn?

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

I propositionen om valfrihet i barnomsorgen (1991/92:65), som Ines Uusmann åberopar i sin interpellation, framhåller jag att en fri etableringsrätt inom barnomsorgen bl.a. ökar personalens valfrihet. De som vill pröva egna idéer om hur verksamheten skall bedrivas kan starta eget i olika företagsformer. Förskollärare och barnskötare får flera arbetsgivare att välja mellan. Det ger dem en starkare position när det gäller att skapa goda arbetsvillkor och en större frihet att välja under vilka former de vill arbeta.

Denna min uppfattning gäller naturligtvis inte bara barnomsorgen utan i lika hög grad för andra vård- och omsorgssektorer.

Jag tror, uppenbarligen till skillnad från Ines Uusmann, att konkurrens mellan flera olika arbetsgivare allmänt sett leder till positiva effekter för både verksamheten som sådan och för personalen.

Det är ett faktum att kvinnors löner i Sverige generellt sett är lägre än mäns. Enligt tillgängliga uppgifter kan detta bara till en mindre del förklaras av sådana faktorer som utbildning, arbetslivserfarenhet och liknande. Det är svårt att frigöra sig från föreställningen att en orsak till detta är att vissa yrken, som helt domineras av kvinnor, huvudsakligen finns inom den offentliga sektorn. Dess verksamheter drivs ofta i mer eller mindre monopoliserad form.

Låt mig i detta sammanhang citera vad ekonomerna Christina Jonung och Inga Persson säger i "Kvinnor och ekonomi", en bilaga till 1990 års långtidsutredning:

"För både män och kvinnor gäller att medellönen inom yrket kan väntas öka då andelen i privat sektor inom yrket ökar, men den förväntade effekten är något högre för kvinnor än för män."

När jag i propositionen om barnomsorgen framhöll att möjligheterna att starta eget och att kunna välja mellan flera olika arbetsgivare skulle ge de inom sektorn verksamma en starkare position när det gäller att skapa goda arbetsvillkor, syftade jag emellertid inte endast, eller ens främst, på lönevillkoren utan på arbetsvillkoren i en vidare mening. Större öppenhet för enskilda initiativ och alternativ kan medverka till detta, men naturligtvis också en långt driven decentralisering av ansvaret inom den offentliga sektorn.

Det handlar i bälte om den enskildes möjligheter att utvecklas i arbetet, att få ta ansvar, att få utnyttja sin kreativitet, att utan bindningar av en tungrodd byråkrati få pröva egna idéer. Att detta uppskattas av de flesta – inte minst av de kvinnor som vi här främst talar om – känner jag efter många år av möten och samtal inget som helst tvivel om. Valfrihet är viktigt för dem som utnyttjar sociala tjänster, men också för dem som utför tjänsterna i fråga.

På Ines Uusmanns andra fråga kan jag svara kortare. På en arbetsmarknad där arbetstagarna kan välja mellan olika arbetsgivare måste en utjämning av arbetsvillkoren, inkl. lönerna, ske. Ingen verksamhet, privat eller offentlig, kan i längden upprätthållas om den erbjuder sina anställda sämre villkor än andra motsvarande verksamheter.

Det finns skäl att uppmärksamma arbetsvillkoren för kvinnor, bl.a. löne-

skillnader mellan män och kvinnor, och att analysera – och försöka undanröja – orsakerna till dessa. Däremot har regeringen inte för avsikt att bedriva någon inkomstpolitik eller att på annat sätt direkt ingripa i avtalsrörelserna. Avtalsförhandlingarna är en fråga för arbetsmarknadens parter.

Anf. 42 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka socialministern för att han har svarat på mina frågor som gällde vad han anser om kvinnors anställningsvillkor inom en privatiserad vård- och omsorgssektor. Svaret gör mig bekymrad, om än inte förvånad. Antingen talar socialministern mot bättre vetande eller också är han oerhört dåligt informerad om förhållandena. Jag vet egentligen inte vad som är värst.

Av de många krystade skäl som har funnits för att privatisera och kommersialisera vården och omsorgen är nog argumentet att det skulle ge kvinnor bättre arbetsvillkor det sämsta. Det är som om kvinnor i allmänhet skulle vara en grupp civilekonomer som bara drömmer om att få starta egna, privata vårdföretag för att komma ifrån det kommunala monopolets tvångströja. Det är inte så.

Att ta hand om barn, gamla och sjuka är kvinnoarbete över hela världen. I de flesta länder gör kvinnorna detta arbete som ett obetalt jobb. Det gör att kvinnorna är beroende av att ha en make, far eller bror för att bli försörjda. I Sverige har vi gjort det här arbetet synligt och betalar det genom den gemensamma sektorn. På det sättet har kvinnor fått chans till egen försörjning med semesterersättning och ATP-poäng och dessutom på köpet ett eget liv. Detta är frihet för kvinnor.

I min interpellation jämför jag några yrkesområden som är kvinnodominerade och finns både på den privata och den offentliga sektorn. Det handlar förstås om LOs och TCOs avtalsområden. Det gäller städerskor, receptionister, kökspersonal m.fl. På samtliga områden är löner och andra anställningsvillkor bättre i de statliga och kommunala avtalen än i de privata. En orsak är att vi på statens område länge hade sammanhållna avtal. Det gjorde det möjligt att satsa på låglöneprofiler.

Statsrådet menar att en av orsakerna till att kvinnolönerna generellt är lägre än manslönerna i Sverige är att kvinnorna finns i den offentliga sektorn. Det är faktiskt inte sant. Det finns inget sådant samband – tvärtom. Statsrådet citerar följande ur Inga Perssons och Christina Jonungs bilaga till långtidsutredningen: "För både män och kvinnor gäller att medellönen inom yrket kan väntas öka då andelen i privat sektor inom yrket ökar, men den förväntade effekten är något högre för kvinnor än för män."

Vad handlar det egentligen om? Lösryckta citat kan vara farliga. Jag hittade nämligen citatet i bilagan, och det handlar om en undersökning av 17 Saco-yrken. Det gäller t.ex. apotekare, arkitekter, beteendevetare, bibliotekarier, civilekonomer, civilingenjörer, jurister, landskapsarkitekter, naturvetare och receptarier. Man jämför utbildningskraven inom yrket med andelen kvinnor inom yrket samt med andelen inom yrket som arbetar inom den privata sektorn. Visserligen skulle en sådan studie kanske kunna vara trösterik för en bibliotekarie som känner att hon inte har tillräckligt hög lön, om hon tror att om man privatiserar bibliotek skulle det ge henne större mark-

nadsvärde. För en barnskötare eller för ett vårdbiträde är detta helt utan relevans.

Jag tycker ändå att citatet är bra. Allt blir så tydligt. Vi talar helt enkelt om olika saker och olika kvinnor. När Bengt Westerberg talar om fördelarna med privatisering tror jag att han ser möjligheterna för ett antal kvinnor som skall bli verkställande direktörer i privata företag. Men jag ser och känner framför allt barnskötare och vårdbiträden som är medlemmar i kommunalarbetsförbundet och står längst ner på klass- och könstrappan i Sverige. De kommer att få privata verkställande direktörer som chefer i stället för politiker och kommunala chefer. Men det finns inget som talar för att deras arbetsvillkor skulle bli bättre för det.

Jag undrar om socialministern egentligen inte är litet medveten om detta. I slutet av interpellationssvaret säger han nämligen att man även inom den offentliga sektorn kan decentralisera ansvaret.

I senaste numret av Pockettidningen R finns några mycket bra reportage från Motala, Laholm och Umeå om hur man har utvecklat arbetet inom vård och omsorg och inom den gemensamma sektorn. De exemplen är inte de enda. Det finns många exempel på hur man har utvecklat och decentraliserat arbetet i den offentliga sektorn. I det perspektivet får man faktiskt med lögn om man säger att det finns ett samband mellan att man privatiserar vård och omsorg och att de anställda skall få utlopp för sin kreativitet och kunna ta ansvar. Jag tycker att det vore klädsamt om regeringen kunde stå för att man vill kommersialisera vården och omsorgen av ideologiska skäl i stället för att lägga ut dimridåer om att det skulle ge bättre villkor för dem som arbetar med vård och omsorg.

Anf. 43 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är mycket intressant att följa debatten om kvinnornas ställning vid en ökad privatisering av vård- och omsorgssektorn. I somras, inför den stundande valrörelsen, utropade förre statsministern Ingvar Carlsson: "Hur skall det gå för kvinnorna när den offentliga sektorn minskas?" Vid statstjänstemannaförbundets kongress nyligen deltog jag i en paneldebatt tillsammans med företrädare för de olika kvinnoförbunden. Man hade där samma fråga: Hur skall det gå för kvinnorna när den offentliga sektorn minskas?

Jag tycker också att interpellantens fråga är litet avslöjande när hon frågar om de privata arbetsgivarna skulle komma att vara mer generösa och vara villiga att ge kvinnorna mera. Vilken uppgivenhet! Vad tror framstående socialdemokrater, företrädare för ett stort socialdemokratiskt kvinnoförbund och stora fackliga organisationer om oss kvinnor egentligen? Är det inte ett underkännande av oss att tro att vi för alltid skulle vara beroende av offentliga monopol för att kunna arbeta och utvecklas inom de sektorer där vi sedan länge har ett stort intresse, är väl utbildade, har erfarenhet av många års arbete inom vård, skola osv. och där visar att vi har ett stort engagemang?

Jag ser en ökad privatisering av vård- och omsorgssektorn som en chans för oss kvinnor. I dag arbetar uppemot 60 % av de förvärvsarbetande kvinnorna i den offentliga sektorn, dvs. vård, omsorg och skola. Varför skulle inte dessa kvinnor ha möjligheter att välja mellan olika arbetsgivare och

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

driva eget? Att "förvisa" kvinnorna enbart till den offentliga sektorn och de offentliga monopolen har, som jag ser det, varit ett effektivt sätt att hålla nere lönerna och motverka jämställdheten.

Irma Irlinger skrev häromåret den intressanta doktorsavhandlingen "TCO och kvinnolönerna". Av denna avhandling framgår att kvinnor inom den icke konkurrensutsatta sektorn, dvs. inom de offentliga monopolen, hade fått se sina löner släpa efter beroende på att deras företrädare i fackligt avseende varit lierade med den rådande maktstrukturen i samhället. Man har således haft ett mycket nära samarbete mellan sittande regim och de fackliga organisationerna, och man har faktiskt haft ett visst intresse av att hålla lönerna nere.

Jag tycker att detta är ganska avslöjande.

Det skulle vara mycket värdefullt för alla oss kvinnor att få en ökad valfrihet, och jag tycker att vi nu har all anledning att med tillförsikt och glädje se fram emot detta. Jag tror också att detta är en chans för kvinnorna att höja sina löner. Varför skall, som sagt, inte vi ha möjlighet att välja mellan olika arbetsgivare och även att driva eget?

Det finns nämligen en stor entreprenöranda. Det vet vi, bl.a. genom en stor undersökning som gjordes av Demoskop förra hösten. Denna visar att ca 30 % av de offentliganställda kvinnorna vill driva eget i någon form. Detta gäller kvinnorna inom hela den offentliga sektorn. Man hade alltså inte plockat ut några speciella yrken, utan det var fråga om offentliganställda. Av dessa 30 % var det över hälften, närmare 180 000 kvinnor, som inte bara ville driva eget utan också ha anställda.

Här finns alltså en oerhört stor potential av kvinnokraft att ta vara på för en regering och ett samhälle som tror på kvinnorna. Jag ser det som något mycket positivt inför framtiden för oss kvinnor att monopolen bryts. Kanske kan jag låna folkpartiets slogan och säga: Befria kvinnorna! Låt oss få arbeta inte bara inom offentliga monopol utan också inom en stor, fri sektor, där vi inte bara skall vara anställda och av nåd kanske få litet bättre löner utan där vi också är med och påverkar på ett helt annat sätt än vad vi har möjlighet till i dag. Jag ser alltså den nya regeringens ambitioner att på ett helt annat sätt släppa fram olika alternativ inom vård, omsorg och skola, att öka etableringsfriheten, ta bort hinder, kontroll, byråkrati och regler som någonting för kvinnorna mycket positivt och efterlängtat.

Anf. 44 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att på två punkter instämma i det som Ines Uusmann säger.

För det första delar jag helt hennes uppfattning om den stora betydelse det har haft för kvinnors frigörelse att vi i dag ute på en marknad kan erbjuda äldreomsorg, barnomsorg och mycket annat, d.v.s. verksamheter för vilka kvinnor hade det helt avgörande ansvaret – och fortfarande har det i många länder – och tvingades utföra mycket omfattande arbetsuppgifter utan någon som helst ersättning. Det är klart att den utveckling av välfärdsstaten som har skett i Sverige under efterkrigstiden, och i fråga om vilken många andra länder nu följer efter på samma sätt, är helt avgörande för kvinnors frigörelse.

För det andra vill jag ge Ines Uusmann rätt i att det inte finns några vetenskapliga bevis för sambandet mellan inslaget av privat verksamhet och arbetsvillkor och lönevillkor. Att sådana bevis har varit svåra att få fram beror i hög grad på att vi i Sverige har haft en så könssegregerad arbetsmarknad, där kvinnor överväger mycket kraftigt inom de sektorer som helt domineras av den offentliga sektorn och där det alltså endast finns ett mycket litet inslag av enskilda alternativ.

Jag har letat så gott jag har kunnat bland den forskning som finns på området, men tyvärr hittar man inte så mycket. Inga Perssons och Christina Jonungs slutsatser är ett exempel. Jag hittade också ett annat exempel i min jakt efter vetenskap på området. Det är en forskare från Umeå som heter Åsa Löfström och som inte kan anklagas för att ha särskilt starka sympatier för den borgerliga regeringen eller för det parti jag företräder. Men också hon drar precis samma slutsats, nämligen att man om det finns en enda arbetsgivare – det som ekonomerna kallar monopsoni – kommer att få sämre löner och sämre arbetsvillkor än om det är många arbetsgivare som konkurrerar om arbetskraften. Det är ungefär så långt som jag tror att man kan komma. Åsa Löfström stödjer sig för övrigt på en stor amerikansk studie, som kommer till samma slutsatser. Men det är naturligtvis alltid osäkert om man utan vidare kan överföra slutsatser från USA till svenska förhållanden, eftersom förutsättningarna är helt olika.

På senare år har det skett en kraftig decentralisering inom offentlig sektor, även om det finns mycket kvar att göra på den punkten. Detta har skett mycket efter förebild från den privata sektorn. Man har naturligtvis upptäckt att den privata sektorn ofta fungerar bättre, att den är mer effektiv och ger större möjlighet för dem som arbetar där att ta initiativ och få sina idéer prövade. Detta gäller inte minst inom den sociala tjänstesektorn.

När jag under mina åtta år som partiledare har rest runt och träffat personer som har erfarenhet av bägge sektorerna – ofta handlar det om människor inom vård och omsorg, som har tagit steget över från offentlig sektor till privat sektor – har jag märkt att de nästan alltid anger samma skäl för att ha tagit steget till den enskilda sektorn och för att de nu känner att de vill vara kvar där, nämligen att man inom den enskilda sektorn har större möjligheter att påverka beslut och att man ofta där har fått bättre materiella villkor.

Jag skall erkänna att vi inom detta område har en sådan liten enskild sektor att det inte är säkert att man från denna erfarenhet kan generalisera till hela sektorn. Men man kan heller inte blunda för att det faktiskt ser ut på detta sätt. Min övertygelse – om än grundad på svaga vetenskapliga bevis – är att mer konkurrens mellan arbetsgivare och större möjligheter för dem som vill starta eget kommer att förbättra arbetsvillkoren och kanske också lönevillkoren.

Ines Uusmann säger att kvinnor inte vill starta eget och att de kanske inte heller vill arbeta för privata arbetsgivare. Detta tror jag helt enkelt inte är sant. Bara sedan vi lade fram propositionen om valfrihet inom barnomsorgen har jag märkt att det finns många många kvinnor – huvudsakligen forskollärare – som vill starta eget inom detta område. Jag är alldeles övertygad om, att om Ines Uusmann och jag har en debatt om ett år, kommer jag att kunna rada upp många exempel på att kvinnor faktiskt har velat bryta sig

loss från offentlig sektor och arbeta inom privat sektor. Jag har heller aldrig hört talas om att någon som bedriver privat verksamhet inom dessa områden har svårigheter att rekrytera personal. Det finns i dag många inom offentlig sektor som gärna tar steget över till privat sektor.

Men jag tror ändå inte att alla i det långa loppet skall ta detta steg, utan det viktiga är att det finns en möjlighet för dem som vill pröva vingarna utanför offentlig sektor. I den mån de når goda resultat tror jag att det också kommer att inspirera den offentliga sektorn, precis som vi har kunnat se att det redan nu har gjort på många områden. Bara debatten om lex Pysslingen, som startade i början av 80-talet, har betytt oerhört mycket för utvecklingen av den offentliga barnomsorgen under de allra senaste åren.

Ines Uusmann säger också att vi skall erkänna varför vi vill privatisera, att det är grundat på ideologi. Ja, det är klart att det är grundat på ideologi. Men det är inte privatiseringen *i sig* som är den ideologiska grunden, utan det vi är ute efter är att öka mångfalden, öka valfriheten, öka möjligheterna för dem som har idéer som kanske inte passar inom den stora offentliga sektorn att få pröva dessa idéer. I den meningen är det klart att hela vår strävan efter att tillåta, ibland rent av stimulera, enskilda alternativ är ideologiskt grundad. Jag är övertygad om att när vi under några år har fått pröva detta kommer det att visa sig att det är bättre inte bara för konsumenterna – patienter, klienter, gäster eller vad vi nu kallar dem – utan också för dem som är verksamma inom denna sektor, oavsett om de väljer att ta steget ut i privat verksamhet eller om de arbetar kvar inom den offentliga sektorn.

Anf. 45 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Det är vällovligt att socialministern erkänner att det inte finns några vetenskapliga belägg för att det skulle innebära bättre möjligheter och bättre arbetsvillkor att bedriva vård och omsorg på en privatiserad marknad. Det är bra. Den erfarenhet vi har från både privat och offentlig sektor när det gäller dessa yrkesområden säger nämligen något helt annat.

Ett område som i allmänhet sysselsätter kvinnor är städområdet. Jag tog också i min interpellation upp detta exempel. På många håll inom den offentliga sektorn har man faktiskt försökt privatisera städningen därför att man säger att det på så sätt blir billigare.

Vad har det inneburit? Det har inneburit att de anställda fått lägre timersättning, större beting, alltså större städområden. Det har också lett till – och det finns belägg för detta – att arbetsskadorna och utslagningen har ökat, när man måste göra ett tyngre jobb snabbare och dessutom får mindre uppskattning för det.

Mot detta kan man ställa ett antal exempel från kommuner och landsting, men också från staten. Vi har exempel från Halmstad, med städerskorna på länsarbetsnämnden, från Norrköping, med dem som städade åt statens myndigheter där, och det finns exempel också från Malmö. Arbetstagarna stannade kvar inom den offentliga sektorn men fick ägna sig åt att göra jobbet efter sin egen kunskap. De fick skaffa sig egen utbildning och skaffa sig hjälpmedel utifrån sina egna erfarenheter. Det blir billigare, roligare jobb, mindre arbetsskador och en effektivare städning.

Dessa områden kan inte översättas hur som helst, men det är områden där

kvinnors kunskap är väl dokumenterad. De områden som kvinnor finns på är – litet rått sagt – förlängningen av hushållsarbetet. Det gäller vård och omsorg och den typ av jobb som städerskorna representerar.

Jag vill gå över till den sista delen av min fråga. Socialministern säger att regeringen inte kommer att ägna sig åt inkomstpolitik, och det är vällovligt, tycker jag. Socialministern vill uppmärksamma, analysera och försöka undanröja orsakerna till löneskillnaderna.

Riksdagen beslutade i våras, i samband med att vi antog en ny jämställdhetslag, att vi skulle utreda löneskillnaderna och försöka få fram en ny arbetsfördelning. Vi skulle titta på kvinnors och mäns löner generellt i samhället. Hur har det gått med den utredningen?

Anf. 46 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag är själv sjuksköterska och har arbetat som sådan i många år innan jag övergick till annat arbete inom den offentliga sektorn och sedermera till politik.

Det är klart att jag med liv och lust ägnat mig åt mitt arbete. Många gånger har jag frågat mig om jag inte skulle ha kunnat göra ett lika bra arbete som anställd inom den privata sektorn eller om jag hade drivit eget. Och jag är ganska övertygad om att jag skulle det. Men det har inte varit en chans för oss kvinnor, som varit intresserade av vård och omsorg om andra, eller av utbildning, utan då har man av tradition "tillhört landstinget", som det brukar stå på de små klädesplaggen, eller hamnat inom andra delar av den offentliga sektorn.

Jag ser det som mycket positivt att man nu äntligen bryter detta monopol-tänkande.

Förra sommaren arbetade jag på långvården på sjukhuset i Filipstad. Jag arbetade som vårdbiträde, för det var länge sedan jag var aktiv i sjukvård. Jag tyckte att flickorna hade många bra idéer. Jag frågade: För ni inte fram dessa idéer, så att vi kan förverkliga dem?

"Snälla du", sade de, "vi har gett upp för länge sedan! Först skall vi till avdelningsföreståndaren, hon skall till klinikföreståndaren, sedan skall man vidare till lokala direktionen, sedan centrala direktionen, till förvaltningsutskottet och möjligen till landstingsmötet. Så vi har gett upp."

Det var litet dystert, men så var det.

Med detta vill jag säga att jag tror det är mycket positivt att vi bryter ned verksamheten till små enheter, till små organisationer, där vi kan se framför oss massor av kvinnor som kan starta egna små enheter. Där är vi inne på vad Ines Uusmann har betonat som värdefullt, nämligen arbetsvillkoren. Jag är alldeles övertygad om att kvinnor får bättre arbetsvillkor i de små enheterna: på det lilla sjukhemmet, där det är korta beslutsvägar, där människor är synliggjorda, där var och en känner sig betyda någonting. Det handlar väldigt mycket om att människorna är viktiga.

Jag tror också att arbetsvärdering är mycket viktig i detta sammanhang. Där ser jag EG och EGs syn som en mycket positiv faktor. EGs målsättning om lika lön för likvärdigt arbete är oerhört betydelsefull. Detta har delvis också, äntligen, influerat vår jämställdhetslagstiftning.

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

Vi måste komma dithän att det är lika viktigt med vårdbiträdets insatser som det är med förslagsvis gatuteknikerna.

Jag ser den framtida inriktningen mot ett ökat jämställdhetsarbete som mycket väsentlig.

Anf. 47 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Att det inte finns vetenskapliga studier på detta område beror naturligtvis på, som jag sade, att det inte har funnits så mycket att studera eftersom vi haft en så könssegregerad arbetsmarknad, som vi har i Sverige.

De erfarenheter Ines Uusmann pekar på är ingalunda entydiga. Man kan på grundval av det lilla vi vet möjligen dra litet olika slutsatser på olika områden, så långt kan jag vara med.

Det finns också perioder när det har varit förmånligare för kvinnor att arbeta inom offentlig sektor, t.ex. under skeden av mycket stark expansion. När barnomsorgen byggdes ut som allra mest på 1970-talet kan man möjligen ha känt att detta var positivt när arbetskraft skulle rekryteras. Men i mer etablerade sektorer tror jag fortfarande att den slutsats som Inga Persson och Christina Jonung drog i sin studie är korrekt.

Förmodligen kommer vi inte längre på denna punkt. Vi gör olika bedömningar av vilka effekter detta kommer att få.

Om det nu är så att kvinnor inte vill arbeta privat, inte vill driva t.ex. dagis i egen regi, då kommer vi mycket snabbt att se att det inte dyker upp några sådana dagis. Jag är övertygad om att sådana dagis kommer. Då tror jag att det beror på att de kvinnor som startar eget – en och annan man kanske också kommer att göra det – upplever att de får bättre arbetsvillkor, får ut mer av sitt engagemang och sin entusiasm och skapar lust ifall de startar eget i stället för att vara anställda i offentlig regi. Jag kan inte tro att några kvinnor medvetet drar på sig sämre arbetsvillkor och jobbar privat bara för att tillfredsställa mig som socialminister eller de borgerliga partierna i riksdagen. Jag tror att de tänker på sin egen situation.

Snart nog kommer vi att få se om Ines Uusmann eller jag gör en riktig bedömning på den punkten.

Sedan måste jag ställa frågan till Ines Uusmann om vad hon drar för slutsatser av sitt resonemang. Hon står här i talarstolen och hävdar att inom den offentliga sektorn presterar man bättre, för bättre betalt och får bättre arbetsvillkor. Den enda rimliga slutsatsen av det är att allt skall in under den offentliga sektorn, för då blir det bättre för alla, både dem som arbetar där och dem som skall utnyttja de tjänster och varor som produceras i denna sektor. Det tycker jag är en ganska halsbrytande slutsats. Jag är helt övertygad om att konkurrens är nyttigt. För att det skall bli en rejäl konkurrens behövs många alternativ, i det här fallet både offentliga och privata alternativ.

Till sist måste jag erkänna att den fråga som Ines Uusmann nu ställde till mig om utredningen om arbetsvärdering, kan jag inte svara på. Detta lyder inte under socialdepartementet, utan förmodligen under arbetsmarknads- eller möjligen kulturdepartementet. Jag utgår ifrån att Ines Uusmann kan ställa den frågan till någon ansvarig minister och få ett bättre svar än jag kan ge.

Anf. 48 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Om kvinnor inte vill arbeta på en privat vård- och omsorgsmarknad kommer vi att märka det, säger socialministern.

Ja, det är jag övertygad om att vi kommer att märka. Jag har redan hört många kvinnor som finns i barnomsorgen, som just nu är oroliga för kvaliteten på en privatiserad vård- och omsorgsmarknad. Risker är stora att det blir en ojämn kvalitet, särskilt med tanke på den nyss framlagda propositionen på barnomsorgsområdet.

Av tradition har vi kvinnor svårare än många män att skilja på det betalda och det obetalda arbetet. Vi går oftare in med känslor. På det sättet blir vi ibland lite sämre på att driva fackliga krav. Vi går inte alltid in och säger: Det här gör jag inte om jag inte får betalt. Vi resonerar i stället så: Jag måste i alla fall ta hand om ungarna även om det inte precis ger ersättning varje minut. Detta märker vi inte minst inom hemtjänsten redan i dag.

Jag tror alltså att den här oron finns, och den har också kanaliserats bl.a. till Kommunalarbetareförbundet, som är den organisation som barnsköterna vänder sig till.

Så till frågan om vilka slutsatser man skall dra av detta. Jag är ute efter att få socialministern och regeringen att sluta att argumentera som om privatisering av vård och omsorg handlade om arbetsvillkor. Det handlar inte om att förbättra arbetsvillkoren för de kvinnor som finns längst ned i vårdhierarkin. Det handlar om helt andra saker. Sluta därför, kära regering, att använda de argumenten, för det är dimridåer! Det håller jag fast vid.

Gullan Lindblad är en underbar debattör, även om hon är oerhört demagogisk och hennes uttalanden kanske inte alltid är så väl underbyggda. När det gäller små enheter delar jag hennes uppfattning, men sådana kan man mycket väl ha också inom den offentliga sektorn.

Anf. 49 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig bara säga att jag är helt övertygad om att mångfald inom alla sektorer leder till ökad kvalitet. Jag skall gärna åka runt med Ines Uusmann om ungefär ett år och titta på några av de privata daghem som då har startats. Jag är säker på att hon inför åsynen av dessa kommer att låta sig övertygas om att det inte innebär någon kvalitetsförsämring utan kanske t.o.m. en kvalitetsförbättring.

På den sista punkten som Ines Uusmann tog upp har vi olika uppfattningar. Vi vill öka mångfalden och öka möjligheterna för enskilda att ta initiativ och bedriva verksamhet, inte bara för att öka mångfalden för konsumenterna, nyttjarna och brukarna av social service, utan också för att skapa bättre arbetsvillkor och bättre möjligheter för de människor som arbetar inom den här sektorn.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

6 § Svar på interpellation 1991/92:38 om åtgärder mot spelberoende

— Anf. 50 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om regeringen är beredd att förordna att det planerade folkhälsoinstitutet tar fram ett program för att förebygga spelberoende. Karin Israelsson har också frågat mig om regeringen är beredd att sätta en åldersgräns för deltagande i spel med de snabba spelformerna, som visat sig vara mest riskabla. Vidare frågar Karin Israelsson om regeringen är beredd att lämna ett ekonomiskt stöd för den verksamhet som Riksförbundet Spelberoende bedriver och verka för ett ökat antal vårdplatser för spelberoende.

Aktörerna på spelmarknaden är de två statliga bolagen Svenska Penninglotteriet AB och AB Tipstjänst, det av hästsporten ägda AB Trav och Galopp (ATG) samt folkrörelserna. Folkrörelserna har 21 % av den totala spelmarknaden och finansierar därmed en stor del av sin verksamhet.

Ett motiv bakom statens roll på spelmarknaden är behovet av insyn och kontroll i verksamheten. I statens uppgift ingår också att se till att spelverksamheten bedrivs i ändamålsenliga former och att den inte får oönskade sociala konsekvenser. En annan självklart viktig aspekt på verksamheten är att den tillför statskassan betydande inkomster.

Under det senaste decenniet har det skett en snabb utveckling av spelandet i Sverige. Ett stort antal nya spelformer har lanserats. Den tekniska utvecklingen har medfört att sådana spelformer som betraktas som snabba spel har ökat. Dessa spel kännetecknas av att eventuella vinstutbetalningar sker relativt snabbt efter inköpet eller insatsen.

Konkurrensen mellan de olika aktörerna på spelmarknaden har bidragit till att en, internationellt sett, relativt omfattande spelverksamhet har utvecklats i Sverige. I takt med denna utveckling har spelandets sociala konsekvenser kommit att uppmärksammas alltmer.

En arbetsgrupp inom finansdepartementet har under innevarande år lämnat förslag till hur statliga spel och lotterier skall organiseras (Ds 1991:51). Arbetsgruppen framlägger i sitt betänkande förslag till en tydligare gränsdragning mellan spelbolagens verksamhetsområden för att minska konkurrensen mellan de olika bolagen. Därmed förutsätts att marknadsföring och utbud av nära besläktade spelformer kommer att minska. Arbetsgruppens betänkande bereds för närvarande inom finansdepartementet.

Det finns all anledning att vara observant på de sociala risker som är förknippade med spel. I vissa extremfall kan spelandet utvecklas till ett beroende som kan påminna om beroende av t.ex. alkohol och narkotika. Detta är också anledningen till att vi i dag har en s.k. länkkorganisation för spelberoende.

Jag vill vidare nämna att socialvetenskapliga forskningsrådet har beviljat medel till ett forskningsprojekt om spelandet i Sverige. Resultatet av forskningen kommer att presenteras under våren 1992.

Karin Israelssons fråga om regeringen är beredd att förordna att det blivande folkhälsoinstitutet tar fram ett program för att förebygga spelberoende vill jag för dagen inte ta ställning till. Frågan om folkhälsoinstitutets inriktning och organisation utreds för närvarande av en särskild organisa-

tionskommitté, och jag är inte beredd att föregripa dess arbete. Men jag finner det naturligt att både folkhälsoinstitutet och socialstyrelsen uppmärksammar frågor om spelberoende inom ramen för sin löpande verksamhet.

Vad gäller frågan om en åldersgräns för deltagande i de snabba spelformerna saknas i dag underlag för säkra bedömningar rörande behovet av en sådan gräns. Jag hoppas att den forskning som pågår kan ge oss en tydligare bild i bl.a. detta avseende.

Att det har kommit till stånd en s.k. länkorganisation för spelberoende kan ses som ett uttryck för att det finns ett behov av stöd och hjälp till människor som hamnat i spelberoende. Jag kan emellertid inte i dag utlova ett särskilt organisationsbidrag till denna länkförening. Möjligheterna att bevilja organisationen stöd i någon annan form får prövas av socialstyrelsen eller av det kommande folkhälsoinstitutet.

Huruvida det finns behov av ett ökat antal särskilda vårdplatser för spelberoende är också oklart. Både internationella studier och de preliminära resultaten från den aktuella svenska undersökningen visar att spelberoendet är nära besläktat med t.ex. alkohol- och annat drogberoende. Det är också mycket vanligt att de olika typerna av missbruk sammanfaller. Även om det kan vara motiverat att utveckla speciella behandlingsprogram för spelberoende bör vi överväga om inte behandlingen kan tillgodoses inom ramen för missbrukarvården och den psykiatriska vården.

Jag är väl medveten om de sociala problem som kan uppkomma i anslutning till spelverksamheten. Jag vill också understryka att staten genom sitt omfattande engagemang inom området har ett särskilt ansvar att förebygga och motverka verksamhetens negativa sociala effekter.

Anf. 51 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation. Anledningen till den är dels det ökade antalet spelformer som ständigt introduceras i landet, dels det svaga intresset från samhällets sida att ge resurser till den grupp som drabbats av spelberoende eller spelmissbruk. Man kan också säga att det är ett sjukligt spelbegär, en s.k. impulskontrollstörning.

Jag beskrev i min interpellation en del av de s.k. farliga spelformer som bedrivs och som enligt alla prognoser kommer att resultera i ett ökat antal spelberoende under den närmaste framtiden.

Fortfarande saknas varningssignaler från spelbolagen eller från staten som ägare av spelbolagen. Fortfarande drivs föreningsrörelsen att bekosta sin verksamhet med diskutabla spelformer i en allt hårdare konkurrens med de statliga spelformerna.

Varför har vi då tillåtit bingospel med penningvinster, när vi har förbjudit spel med enarmade banditer? Känner socialministern till vilka summor pengar man kan spela bort i en dag- och kvällsöppen bingoall? Det kan röra sig om tiotusentalet kronor för den som deltar under ett antal timmar.

Besök gärna en bingoall! Där saknas social gemenskap. Det finns visserligen en spänning i luften, men det mest tydliga är uppgivenheten, tristessen. Allt fler, främst kvinnor, med spelberoende träder fram och beskriver sin last orsakad av bingon. Det är en ångestdrivande last med stor skuldkänsla. Tack

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

vare att allt fler tidningar tar upp problematiken inser många att de behöver hjälp med sin beroendesituation. Var får de då den hjälpen?

Kunskapen är ofta bristfällig hos socialförvaltningarna. Beskedet att "sluta bara spela så blir det bra" är inte alls ovanligt. Spelberoende är lika svårt att klara på egen hand som alkoholberoende. Här krävs det utbildning av socialtjänstpersonal, domarkår, kronofogdar, vårdpersonal och andra som kommer i kontakt med människor som söker hjälp.

Jag har under de år som jag har aktualiserat problemen runt spelandet fått åtskilliga telefonsamtal med rop om hjälp. Förvånansvärt många som varit och är aktiva inom främst lagsporter har hört av sig. Stora skulder och svår ångest inför det beteende de inte kan förhindra har varit kännetecknande. Jag har även fått åtskilliga brev med rop på hjälp.

Socialministern hänvisar också till länkorganisationen. Jag är glad att den har kommit till – jag var med vid dess start för ett antal år sedan. Tyvärr hade inte samhället engagerat sig speciellt mycket i dess tillkomst. Med frivilliga insatser och små ekonomiska möjligheter försöker denna länkförening sopa rent efter spelmarknaden, en spelmarknad som ger närmare 5 miljarder kronor i intäkt. Rimligtvis borde en mindre andel av denna inkomst kunna gå tillbaka för att täcka kostnaderna. Men tyvärr finns ännu inte denna välvilja. Förhoppningsvis kan Stockholms kommun bistå med något anslag för den verksamhet som bedrivs just här. Det handlar om en ansökan om ca 800 000 kr.

Det här är ett landsomfattande problem. Än mer problematiskt blir det. Det är få statliga verksamheter som är så väl decentraliserade som just spelandet. "On line" kan hela svenska folket satsa. Satsar gör man speciellt när det är dåliga tider. Måltipset gav rekordutdelning, och hela massmediakören stämde in och haussade upp det hela.

Det är få statliga verksamheter som får så enorm reklam som just spelandet. Varje tidning, varje annonspelare lockar med vinster, radio och TV fyller upp stora delar av helgens programtid med resultat och vinstutdelning. I denna strida ström skall då en spelberoende behandlas. Nog inser väl även socialministern att det kräver något mer än de vanliga "missbrukarhemmens" insatser? Vart åker man med denna grupp för att slippa reklamen? Alkoholen får vi inte göra reklam för – när det gäller den förekommer det begränsade utskänkingsställen och viss kontroll. När det gäller spelmarknaden går man aldrig fri från påverkan. Min förhoppning är att antalet spelformer minskar.

I svaret påstås att det i dag saknas säkra bedömningar när det gäller en åldersgräns för spelandet. Det är faktiskt så att spelbolagen har som praxis, troligtvis grundad på föräldrabalken, att inte tillåta spelare under 18 år att satsa i de olika spelformerna. Tyvärr saknas det en laglig grund, dvs. det finns inte någon lag som direkt förbjuder spelande för unga under 18 år. Det vore onekligen ett stöd för spelbolagen om en sådan lag tillkom. Jag har mött ungdomar som spelat bort åtskilliga tusental kronor redan i 15-årsåldern. Skulle en större spelvinst utfalla krävs det väl ett förmyndarskap för den unge.

I varje fall tycker jag att det finns all anledning att se över detta. Det ligger

inte i spelbolagens intresse att tillåta spel för ungdomar. Det skulle också förhindra att fler blir spelberoende.

Ett stöd vore det också för spelombuden att veta detta. En övre gräns borde också införas för de satsningar som sker. Det verkar otroligt att man kan acceptera insatser på 300 000–400 000 vid ett tillfälle. Det är inte sunt.

När det gäller folkhälsoinstitutets roll vill jag säga att jag har fått socialdepartementets förtroende att delta i organisationsgruppens arbete, och i den mån jag där kan påverka programvalet skall jag naturligtvis utnyttja den möjligheten. Vårdbehovet är helt klart, och det skulle vara ett stöd för ett ökat antal vårdplatser om regeringen också företrädde den uppfattningen.

Jag är tacksam över den avslutande meningen i socialministerns svar. Min förhoppning är att spelutbudet dämpas, att reklamen tonas ned och att en 18-årsgräns lagfästs. Jag saknar dock statens ansvar för det man åstadkommer genom detta frekventa spelande.

Jag räknar med att socialministern i sitt stora intresse för drogfrågorna också skall inrymma frågan om spelberoendet och i det framtida arbetet göra aktiva insatser mot det.

Anf. 52 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först upprepa vad jag sade i svaret, nämligen att vi vet ganska litet om det allvarliga spelberoendets omfattning. Det finns naturligtvis oerhört många människor i Sverige som ägnar sig åt spel. Jag träffade häromdagen en kollega till Karin Israelsson från centerens riksdagsgrupp som berättade för mig att i stort sett alla i riksdagsgruppen spelar utom just Karin Israelsson, så det finns en del att göra redan på nära håll. Spelandet är ganska utbrett utan att man behöver tala om missbruk i sammanhanget.

Eckart Kühlhorn, som är den forskare som på socialvetenskapliga forskningsrådets uppdrag försöker ta reda på detta, har uppskattat att det kanske finns ett par tusen spelare vilkas spel har gått så långt att man kan tala om en social katastrof i någon mening. Det är betydligt lägre siffror än som ibland förekommer i debatten, där siffror på flera hundra tusen har nämnts. Men det förefaller som om Kühlhorns forskning ändå visar att problemet möjligen är av något mindre omfattning.

En annan erfarenhet som sannolikt kommer att redovisas från Kühlhorns sida är att detta inte förefaller vara ett ungdomsproblem. Det innebär naturligtvis inte att det inte finns undantag – Karin Israelsson har säkert stött på sådana – men det är litet svårt att påkalla åtgärder beroende på att man har stött på enskilda exempel. Forskningen tyder inte på att det är ett ungdomsproblem, men vi får avvakta och se tills Kühlhorn är klar med sina analyser innan vi kan dra några vidare slutsatser.

Sedan nämnde Karin Israelsson bingo. Jag har för min personliga del stor förståelse för de synpunkter som Karin Israelsson framförde, men amerikansk forskning på området tyder inte på att just bingo tillhör de allvarligaste spelformerna, de som är vanebildande i den här allvarliga sociala meningen. Det finns en amerikansk forskare som har pekat ut ett antal spel som han bedömer som mycket allvarliga. Han talar om "the big four", de fyra stora, och där nämner han hästkapplöpning, vadslagning inom idrottsgrenar, kasinotyper av spel, t.ex. tärningsspel, och till sist aktier, optioner och handel. I

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

nästa kategori så att säga nämner han hundkapplöpning, vilket kanske inte är något stort problem här i landet, och snabblotterier, men bingo kommer betydligt längre ned på listan. Inte ens om man skulle drista sig att ingripa med åtgärder för att minska riskerna för spelberoende skulle kanske bingon komma med på den listan.

Jag spelar som sagt inte själv. I så måtto kan Karin Israelsson och jag i alla fall i våra egna grupper möjligen verka för en annan livsstil på det här området.

Anf. 53 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! I Sverige finns det ett stort och omfattande spelintresse. Människor spelar varje vecka på tips, lotto, hästsport, bingo, penninglotter, Flax, Triss och allt vad det heter. Drygt en miljon människor betalar därmed frivilligt en skatt som de i andra sammanhang inte är så villiga att betala. De gör det frivilligt därför att det innebär en spänning, som man tycker om; den sätter litet krydda på tillvaron.

Den här verksamheten ger jobb åt många inom travsport, inom Tipstjänst och inom många andra verksamheter, och den ger framför allt statsrådet mycket pengar att fördela inom de områden som han ansvarar för.

Karin Israelsson! Jag läste i morse om den franska Marianne, som stod på barrikaderna under den franska revolutionen för 200 år sedan. Hon hade samma engagemang som Karin Israelsson fast tvärtom – fru Israelsson vill ha mer och mer förbud, fler och fler inskränkningar och mindre och mindre möjligheter för de enskilda människorna att själva bestämma hur de skall använda de pengar som blir över efter det att staten genom skatten har tagit sitt.

Jag delar Karin Israelssons uppfattning på en punkt, nämligen när det gäller de enarmade banditerna. Det är litet av hyckleri över att staten förbjuder enarmade banditer på restauranger, medan man kan gå in i vilken tobaksbutik som helst och köpa trisslotter för hur mycket pengar som helst och få en vinst upp till 1 000 kr. utbetald i handen. Det klarar icke någon enarmad bandit av.

Jag skulle vilja ställa en fråga till socialministern med anledning av svaret. Där står bl.a. att en arbetsgrupp inom finansdepartementet kommer att lägga fram "förslag till en tydligare gränsdragning mellan spelbolagens verksamhetsområden för att minska konkurrensen" och därmed marknadsföringen. Det skulle vara intressant att få några exempel. Innebär det här, vilket jag inte hoppas, t.ex. inskränkningar för Tipsextra på lördagarna att göra reklam för Måltips, Tips och V65? Är det så då är jag mycket skrämmd vad gäller journalisternas rätt att utföra sitt arbete. Men jag hoppas att jag har uppfattat detta alltför negativt.

Åldersgränsen för snabba spel inom travsporten är 18 år, det vet alla tomatombud. Så Karin Israelssons begäran i detta avseende är i stort uppfylld.

Karin Israelsson säger att det är beklagligt att man kan satsa 300 000 kr. på en gång. Men om jag vill satsa 300 000 kr., varför kan jag inte göra det på ett och samma ställe, på en och samma gång, i stället för att springa till sex on-line-kontor och satsa 50 000 varje gång? Det är onödigt besvärligt. Om

jag vill spela för så mycket pengar gör jag naturligtvis det på ett och samma ställe.

Sedan till det viktigaste: Det talas om spelmissbrukare. Finns det egentligen några siffror över det? Jag hörde i sportradion ett program där en professor och expert uttalade sig. Jag tycker att det var något av det svagaste jag någonsin har hört. Han hade definitivt inget underlag för sina synpunkter.

Nu talas det ofta om att någon har hamnat i ekonomiska problem. Men man kan t.o.m. ha fört ut pengar utomlands, gömt pengar under madrassen eller, i stället för att "felaktigt" ha satsat på fyrbenta djur, kanske ha satsat på tvåbenta och fått dålig utdelning. Alltid heter det då att man har lagt pengarna på Solvalla. För några år sedan figurerade en person i massmedierna som berättade om att han hade förlorat miljontals kronor just på spel på hästar på Solvalla. Denne person var, är och förblir okänd. Men om man spelar för så mycket pengar under en relativt kort tid, blir man igenkänd av totopersonalen, annan personal och av journalisterna ute på travbanan. Det är lätt att skylla på spel när man har ekonomiska trassligheter. Däremot innebär det inte att det man påstår är sant.

Jag tycker, herr talman, att vi skall låta människorna själva bestämma. Här talas det om snabba spel och snabba utdelningar. I dag är det så att om du skulle ha förmånen, lyckan och turen att vinna en stor vinst på t.ex. V65, så får du vänta i 30 dagar på vinsten, trots att resultatet finns registrerat i datorn någon timme efter. Det innebär att AB Trav och Galopp tjänar 50 miljoner genom ränta på spelarnas bekostnad. Har du vunnit pengarna och kontrollen är klar, finns det inget skäl att hålla inne vinsten.

Sammanfattningsvis: Låt alltså människorna själva bestämma. De är kompetenta, vill bli kompetenta och kan framför allt klara av det.

Anf. 54 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill först vända mig till socialministern som i varje fall har läst på, vilket inte kan påstås att Sten Andersson har gjort. Att spelet är utbredd är alldeles påtagligt. Jag har haft kontakter och har kontakter med de få behandlande läkare som vi har när det gäller spelberoende. Jag följer också länkrörelsens arbete. Jag har i ett stort antal brev fått bevis på att många har råkat illa ut.

Antalet är okänt, det är alldeles riktigt, men man har kunnat gå efter en del utländska forskarrapporter. Man räknar med att det kan finnas mellan 10 000 och 20 000 personer som har så pass stora besvär att de måste få hjälp. Graden av beroendet kan naturligtvis variera. Hur beroendet ser ut och hur stora skulderna är varierar. Om jag har fått kännedom om en promille av alla som har besvär är det säkert mellan 10 000 och 15 000 totalt som har besvär och som också behöver någon typ av hjälp.

Socialministern säger att detta inte är något ungdomsproblem. Jag intervjuades av Radio Skaraborg i somras. Man hade varit ute och ganska snabbt kunnat spåra ett antal ungdomar som spelade med mycket höga insatser. Trots att spelbolagen har en överenskommelse om att inte tillåta spel för ungdomar under 18 år finns det alltså stora möjligheter för dem att göra det. De ungdomar som jag hade kontakt med hade börjat ganska tidigt på Sol-

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

valla, haft dubbelarbete vid sidan av gymnasieutbildningen, till slut slutat skolan och arbetat dygnet runt för att klara av sitt spelande.

Naturligtvis är det inte fråga om en stor mängd, men det är inte detta som är det avgörande. Det avgörande är vad forskarna och länkrörelsen säger, nämligen att med det spelutbud som finns i dag kommer vi att ha ökade problem framöver. Det är fråga om ett beroende som kommer så småningom. Man blir inte beroende vid ett första speltillfälle. Det liknar i väldigt stor utsträckning just alkoholberoendet.

Många klarar ett långvarigt spelande utan att få bekymmer. Men jag tycker att det från statens sida, med tanke på intäkterna från spelandet, också skulle tas ett ansvar i form av en varningsetikett i det här sammanhanget.

Sten Andersson lyssnade inte på vad jag sade. Jag har aldrig sagt att jag vill förbjuda spel. Men jag efterlyser ett ansvar från statens sida för det man ställer till med i och med att väldigt många spelformer erbjuds.

Att människor själva skall bestämma håller jag också med om. Men när det går snett tycker jag att samhället har ett ansvar för att de personer som blir spelberoende får hjälp, så att de kan komma till rätta med sina problem. I det ligger naturligtvis också att möjligheterna till spelande begränsas. Jag tror att även spelbolagen stöder mig i det avseendet.

Anf. 55 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag vill närmast göra en kommentar med anledning av den fråga som Sten Andersson i Malmö ställde. Det gäller också ett par andra saker som han tog upp.

Sten Andersson efterlyste besked om den arbetsgrupp inom finansdepartementet som han tidigare nämnt. Jag kan tyvärr inte ge något besked på den punkten. Sten Andersson får ställa frågan direkt till regeringens minister för spelfrågor. Självtar jag bara hand om offren. I det sammanhanget är jag beredd att svara på frågor.

Vidare uttrycker sig Sten Andersson på nästan samma sätt som han brukar uttala sig när vi diskuterar alkoholen, nämligen: Det här kan folk klara bra själva. Människor får själva bestämma. Staten skall inte lägga sig i. Missbruk existerar knappast osv.

Jag tycker att Sten Anderssons resonemang är ganska cyniskt. Man kan naturligtvis säga att våra kunskaper när det gäller spelberoendet är mycket begränsade – det är helt sant. Men Karin Israelsson vet säkert mer än de flesta av oss genom sina kontakter med länkrörelsen och forskningen på det här området. Det är klart att det finns missbruksproblem, och då också på andra områden. Som jag tidigare i mitt svar har sagt är dessa områden ofta förenade med varandra – dvs. de som är spelberoende är ofta också alkoholberoende.

Det är alldeles uppenbart att det många gånger handlar om människor som inte kan ta sig ur sin situation enbart genom egen vilja, utan de behöver faktiskt hjälp.

I en artikel i CANs tidskrift Alkohol och narkotika berättas om en spelberoende person, som kallas Rolf i artikeln. Denne Rolf representerar naturligtvis inte bara sig själv utan också många andra som befinner sig i en lik-

nande situation. Jag skall inte trötta Sten Andersson med att läsa upp hela artikeln. Det som sägs i slutet av artikeln måste jag ändå kommentera, för det säger något om Rolfs situation. Det står så här:

Rolf lever isolerad i sin lägenhet. Vännerna förlorade han för flera år sedan. Han har ingen kontakt med sina anhängare. Jag känner mig värdelös, säger han. Jag hade också ideal och drömmar om vad det skulle bli av mitt liv. Jag hade chans att förverkliga dem också. Nu vet jag inte om jag orkar börja om på nytt.

Detta är den faktiska sociala situationen för Rolf och hans spelberoende men även för många andra människor som på olika sätt är beroende av droger. Det är alldeles uppenbart att det recept som Sten Andersson lanserar för den här gruppen inte är tillräckligt. De här människorna klarar sig nämligen inte utan hjälp och insatser från olika håll.

Sten Andersson frågar vad man vet om omfattningen. Jag har tidigare nämnt de siffror som sannolikt kommer att redovisas på grundval av professor Köhlhorns forskning på det här området – dvs. siffror som visar att det i Sverige skulle finnas omkring 2 000 starkt spelberoende människor som har råkat ut för sociala katastrofer.

Men jag har sett betydligt högre siffror. Internationellt talas det om så höga siffror som 2–3 %, ja, ibland så mycket som 4 % av befolkningen. Problemet är att vi inte riktigt vet vad som menas med spelberoende när man gör uppskattningar som har en så pass stor omfattning. Därför tycker jag att det är viktigt att vi avvaktar resultatet av den forskning som Köhlhorn bedriver. Jag tror att det ger en större tillförlitlighet för eventuella åtgärder från politiskt håll i Sverige än om man tar som grund mycket osäkra uppgifter från utländsk forskning på det här området.

Anf. 56 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Allting är relativt, också när det gäller detta med spelberoendet.

Själv tippas jag på V65 varje vecka för 200 kr. Det innebär att jag ibland får en något hög marginalskatt. Men jag tippas frivilligt. Dessutom gör jag det med glädje, eftersom jag tycker att det är intressant.

Det är säkert tiotusentals, eller kanske hundratusentals, människor som helt frivilligt deltar i olika spel. Dessa människor tycker att det för dem är en spänning, att det ger lite krydda åt den annars tyvärr oftast alltför grå tillvaron i Sverige.

Karin Israelsson sade, om jag uppfattade henne rätt, att ungdomar spelar ute på Solvalla. Det tycker jag är en oerhört grov anklagelse mot toto-personalen och ledningen på Solvalla. Jag hoppas att jag hörde fel. Om inte, har dessa visat en brist på yrkeskunnande som jag definitivt inte trodde dem om. Det går bra att komma med bevis i nästa replik, Karin Israelsson!

Vidare talar Karin Israelsson i sin interpellation om farliga spel. Hon talar om Tipstjänst och ATG. Men vilka snabba spel skulle Karin Israelsson vilja ta bort? Det vore bra om vi kunde få besked också på den punkten.

Vad sedan gäller bingo, herr talman, vill jag säga att jag aldrig har köpt en bingobricka. Men jag kan tänka mig att även bingoverksamheten har en viss social nytta. Ett antal, framför allt äldre, människor kan sitta en kväll och

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Svar på interpellationer

spela. Okej, de lägger ner litet pengar på den här verksamheten. Men de gör det frivilligt, samtidigt som de umgås socialt och pratar med varandra. Jag kan inte förstå att detta för de flesta av de här människorna skulle få negativa konsekvenser.

Statsrådet är litet inkonsekvent. I svaret sägs det att det är svårt att se hur många det är som är drabbade när det gäller spelmissbruket. Men sedan säger statsrådet att det rör sig om väldigt många. Men om det nu rör sig om väldigt många människor, varför görs då så litet från statens sida? Enligt Karin Israelsson görs ju här uppenbarligen mycket litet. Jag tycker att det hela inte riktigt går ihop.

I all verksamhet som människor sysslar med finns det väl alltid någon som missbrukar, någon som inte klarar situationen. Men varför skall man initiera och föreslå inskränkningar för de 99,5 % av medborgarna som trots allt hyggligt klarar dessa saker? Politikerna har ingenting med detta att göra, tycker jag.

Anf. 57 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö, som är väldigt initierad i fråga om bingo, har tydligen aldrig besökt en bingohall som öppnar kl. 10.00 på morgonen och där man kan sitta till kl. 00.00 på natten. Här handlar det inte om någon enstaka bricka utan om spel som ständigt upprepas. Insatsen kan uppgå till 10 000–12 000 kr. under ett dygn. Det är den här typen av bingo-spel som vi anser är farlig. Jag har fått brev från människor som på kvällsbingo har spelat bort både hus och hem. Den sociala gemenskapen saknas helt och hållet i dessa sammanhang. Det enda man får höra är att man skall vara tyst. Och om en vinst utfaller är misstron väldigt stor. Misstanken finns att man har påverkat spelet, så att det blir fel person som får vinsten.

Av Sten Anderssons inställning att döma accepterar han att spelandet spelar en allt större roll vad gäller människors intressen. Också Orwell hade med i sin framtidsvision, när han skrev boken 1984, det stora världsspelet som gav krydda. Sedan kunde människor hanteras på vilket sätt som helst. Så var det också, i och med den vinst som fanns i framtiden.

När det gäller dem som spelat på trav har jag en artikel från Dagens Nyheter här. Det gäller en man som har spelat på bingo och som har fått behandling för sitt spelberoende. Den här mannen är 33 år gammal. Han började att spela vid 15 års ålder och har provat det mesta – bingo, roulett, tips, poker, hästar och enarmade banditer.

Såvitt jag förstår måste man när det gäller spel på hästar vara där hästar springer. Jag har mött ett stort antal personer som före 18 års ålder har spelat på trav, och jag har även mött personer som borde vara initierade, men som inte varit medvetna om att det finns en 18-årsgräns när det gäller spelande.

Varje gång den här typen av debatter förekommit har spelbolagen, det vet jag, gått ut med förnyad information till sina spelombud just om 18-årsgränsen. Därför tycker jag att den här debatten har en viktig uppgift i och med att vi påminner varandra om den här 18-årsgränsen. Uppenbarligen är den inte alltid aktuell i alla sammanhang. Att spelandet och inkomsterna från

spelandet så att säga tar över och man därmed tillåter unga, barn, att spela tycker jag är helt felaktigt. Jag hoppas att Sten Andersson instämmer i detta.

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Skrivelse

1991/92:74 Redogörelse för en överenskommelse om ersättning från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen m.m. för år 1992 med anledning av överflyttning av huvudmannaskapet för sjukreseadministrationen

8 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

den 4 december

1991/92:66 av *Thage G Peterson* (s) till arbetsmarknadsministern om regionalpolitiken:

Den socialdemokratiska regionalpolitiken från 1982 och framåt var framgångsrik. Tusentals nya jobb skapades i glesbygden och i utsatta regioner genom statligt regionalpolitiskt stöd.

Utvecklingsprogram gav hårt drabbade län optimism och framtidstro. Så sent som andra halvåret förra året resulterade statens regionalpolitiska stöd i 2 700 nya arbetstillfällen. Två av tre nya arbeten gick till Norrland.

Moderaterna, som i dag är det tongivande och dominerande regeringspartiet, har under hela 1980-talet bekämpat den statliga regionalpolitiken.

Efter den borgerliga regeringens tillträde i oktober 1991 har flera uttalanden gjorts som skapar osäkerhet om regeringens regionalpolitiska avsikter. Näringslivsminister Per Westerberg har hyllat produktivitetstudningens idéer som vill koncentrera näringslivet till storstadsområdena och de stora universitetsstäderna. Överdirektören vid det nya näringslivsverket NUTEK och den högste ansvarige där för regionalpolitiken har nyligen i en uppmärksammat artikel uttalat, att det är fel att skapa fler jobb i glesbygden och att stödet i stället bör ges till vissa platser i södra och mellersta Sverige och enstaka orter i Norrlands kustland. Varken arbetsmarknadsministern eller någon annan företrädare för regeringen har tagit avstånd från näringslivsverkets uttalanden. Tvärtom tyder arbetsmarknadsministerns ljumma uttalanden om Kalix problem och hans viljelösa uttalanden om utsatta regioners problem på att regeringen inte längre hyser någon tilltro till utvecklingsinsatser i Norrland och i de län som drabbas av strukturförändringar och industrikriser.

I en tid då arbetslöshet och varsel ökar kraftigt och då industrier och ar-

betsplatser läggs ner i en takt som det är länge sedan vi upplevde i Sverige, borde regeringen sätta in massiva insatser för att minska oron och lidandet för människor i utsatta områden. Men de regionalpolitiska ambitionerna från regeringens sida verkar ligga på en mycket låg nivå.

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern

1. om han delar NUTEKs uppfattning om glesbygden och regionalpolitiken,
2. hur han avser att förena sin och centerns positiva inställning till statligt regionalpolitiskt stöd med moderaternas avståndstaganden, samt
3. om han avser att ta några regionalpolitiska initiativ.

1991/92:67 av *Göran Persson* (s) till miljöministern om ökat kostnadsansvar inom de areella näringarna:

I ett brev från Lantbrukarnas riksförbund påtalas att LRFs näringspolitiska arbete givit resultat. Bl.a. framhåller man borttagandet av skogsvårdsavgiften.

Man anför vidare: "Viktigast för oss markägare är kanske avsikten att skriva in ett skydd för ägandet i grundlagen. Det har LRF krävt länge eftersom det i den förra regeringen fanns krafter som vill att det allmännas rätt skulle gå före den enskilde. Man vill av t.ex. naturvårdsskäl kunna begränsa rätten att bruka marken utan ersättning till markägaren. Med ett grundlagskydd kan sådana tendenser stävjas."

I samband med behandlingen av den miljöpolitiska propositionen (prop 1990/91:90, JoU 30, rskr 338) uttalade riksdagen att regeringen bör utreda hur principen om ett ökat kostnadsansvar skulle kunna tillämpas inom de areella näringarna. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte omedelbart en interdepartemental arbetsgrupp.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga miljöministern:

Kommer miljöministern att slutföra arbetet med ett ökat kostnadsansvar inom de areella näringarna eller kommer de av LRF angivna synpunkterna att vara vägledande för det fortsatta arbetet?

9 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 4 december

1991/92:241 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till justitieministern om demonstrationsfriheten:

Den 30 november på kvällen och natten uppstod närmast kravallartade situationer i Lund och Stockholm. Organisationer och föreningar, vilka i vederbörlig ordning sökt och erhållit tillstånd för demonstrationer, förhindrades att genomföra dessa.

Ovanstående är och förblir ett nederlag för demokratin, och nödvändiga åtgärder måste tillgripas i syfte att en upprepning förhindras!

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta i syfte att garantera demonstrationsfriheten i Sverige?

1991/92:242 av *Bo Finnkvist* (s) till näringsministern om Uddeholm Tooling:

I samband med att det österrikiska stålföretaget Böhler köpte Uddeholm Tooling överlämnade Böhler en avsiktsförklaring, med tillståndsansökan om köpet, till industridepartementet. Dokumentet innehöll bl.a. löften om att alla eventuella förändringar skulle ske på affärsmässiga grunder och att i de fall det skulle bli sysselsättningsminskningar på någon av orterna skulle företaget aktivt medverka till att ta fram ersättningssysselsättning.

Böhler har nu fattat beslut om att göra stora produktionsinskränkningar i Hagfors. Ca 400 anställda mister jobben på den enhet som uppvisar bästa ekonomiska resultatet.

Vilka åtgärder avser näringsministern att vidta för att få Böhler att leva upp till avsiktsförklaringen om affärsmässighet och ersättningsjobb?

1991/92:243 av *Hans Dau* (m) till kommunikationsministern om avmonopolisering av flyget:

Jag tvingas att genom mitt arbete flyga mellan Västerbotten och Stockholm varje vecka, något som normalt tar ca tre timmar med anslutningar och normala marginaler på flygplatsen. Marginalen mellan resans slut och t.ex. utskottssammanträdena är oftast knapp vid nedfärden. Men även vid hemfärden väntar ofta människor för avtalade möten. Detta bör dock klaffa ganska bra om flyget håller tidtabellen.

Nu har vi dock ett stort antal gånger drabbats av förseningar därför att Linjeflyg, enligt egen uppgift, inte fått ut planen från hangarerna i tid på morgonen. Mig har det drabbat tre veckor i rad nu i höst. Enligt min mening saknas konkurrerande flygbolag, vilket automatiskt skulle leda till en ökad ambition att hålla tiderna.

Min fråga är:

När kan vi bryta nuvarande monopol så att vi inte tvingas att alltid åka med Linjeflyg?

1991/92:244 av *Jan Bergqvist* (s) till socialministern om regeringen och de nya debattformerna i riksdagen:

För att få bättre debatter har riksdagens talmanskonferens på förslag av talmannen enats om att rekommendera försök med nya debattformer fr.o.m. den 20 november. Det var ytterst pinsamt att riksdagens talman inför kammaren måste meddela att regeringen ännu inte behagat ge riksdagen besked om den är beredd att medverka i försöket.

För två veckor sedan ställde jag i riksdagen en formell fråga till statsministern om detta. Eftersom regeringskansliet meddelat att statsministern är förhindrad att svara på frågan om detta vill jag fråga vice statsministern:

Varför har regeringen dröjt så länge med att ge svar på riksdagens inbjudan till regeringen att medverka i det fortsatta arbetet med att utveckla riksdagens debattformer?

1991/92:245 av *Lars Sundin* (fp) till statsrådet Alf Svensson om katastrofhjälp till Baltikum:

Mot bakgrund av att Baltikum nu står inför en katastrofal brist på livsmedel och bränsle, vill jag fråga biståndsministern:

Är regeringen beredd att snabbt ge effektiv katastrofhjälp till Baltikum?

1991/92:246 av *Karin Pilsäter* (fp) till statsrådet Reidunn Laurén om lagen om religionsfrihet:

I religionsfrihetslagen (1951:680) lyder första paragrafen:

"Envar äger rätt att fritt utöva sin religion, såvitt han icke därigenom stör samhällets lugn eller åstadkommer allmän förargelse."

Detta stadgande åberopas av bl.a Hisingens kommunalförening, det största kyrkopolitiska partiet i Brämaregårdens kyrkogård i Göteborg, och andra för att stoppa moskébyggen.

Jag finner det märkligt att man kan åberopa en paragraf, vars syfte är att tillförsäkra människor religionsfrihet, för att i stället söka inskränka just denna frihet.

Med anledning av det ovan anförda vill jag fråga justitieministern:

Avser statsrådet att ta något initiativ i syfte att ge lagen en sådan ändamålsenlig formulering att den inte kan misstolkas?

1991/92:247 av *Stina Gustavsson* (c) till civilministern om fusk med ursprungsmärkning:

Enligt uppgifter i pressen pågår fusk med paketering och ursprungsmärkning av grönsaker och frukt. Importerad grönsak kan bli svensk i affären!

Vilka åtgärder är civilministern beredd att vidta för att en varas ursprung klart skall framgå vid försäljning?

1991/92:248 av *Åke Carnerö* (kds) till kommunikationsministern om infrastrukturens satsningar:

Samhället skall enligt 1988 års trafikpolitiska beslut erbjuda näringsliv och medborgare i de olika delarna av landet en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader.

Miljö- och säkerhetsaspekterna talar för spårbunden trafikförsörjning. Miljöfarligt och tungt gods bör enligt min mening ej långdistansfraktas på landsväg. Regeringsförklaringen den 4 oktober innehåller flera avsnitt som har med trafik att göra.

Hur avser regeringen att fördela satsningarna på bättre infrastruktur om jämförelse sker med järnväg resp. landsvägstrafik?

10 § Kammaren åtskildes kl. 15.17.

Prot. 1991/92:39
5 december 1991

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 38 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Torsdagen den 5 december

1 § Justering av protokoll.	1
2 § Svar på interpellation 1991/92:19 om miljövänligare kollektivtrafiksystem	1
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Lars Stjernkvist (s)	
Rune Thorén (c)	
3 § Svar på interpellation 1991/92:24 om Bromma flygplats.	7
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Görel Bohlin (m)	
Oskar Lindkvist (s)	
Lennart Fremling (fp)	
Sven-Gösta Signell (s)	
Jan Sandberg (m)	
Hadar Cars (fp)	
Rune Thorén (c)	
4 § Svar på interpellationerna 1991/92:35 och 44 om vården av unga missbrukare	20
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Anita Johansson (s)	
Rosa Östh (c)	
Leif Carlson (m)	
Widar Andersson (s)	
5 § Svar på interpellation 1991/92:37 om kvinnors arbetsvillkor i en privatiserad vård- och omsorgssektor	30
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Ines Uusmann (s)	
Gullan Lindblad (m)	
6 § Svar på interpellation 1991/92:38 om åtgärder mot spelberoende	40
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Karin Israelsson (c)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
7 § Bordläggning	49
8 § Anmälan om interpellationer	
1991/92:66 av Thage G Peterson (s) om regionalpolitiken ...	49
1991/92:67 av Göran Persson (s) om ökat kostnadsansvar inom de areella näringarna.	50
9 § Anmälan om frågor	
1991/92:241 av Sten Andersson i Malmö (m) om demonstrationsfriheten	50
1991/92:242 av Bo Finnkvist (s) om Uddeholm Tooling.	51

1991/92:243 av Hans Dau (m) om avmonopolisering av flyget	51	Prot. 1991/92:39
1991/92:244 av Jan Bergqvist (s) om regeringen och de nya debattformerna i riksdagen	51	<u>5 december 1991</u>
1991/92:245 av Lars Sundin (fp) om katastrofhjälp till Baltikum	52	
1991/92:246 av Karin Pilsäter (fp) om lagen om religionsfrihet	52	
1991/92:247 av Stina Gustavsson (c) om fusk med ursprungsmärkning	52	
1991/92:248 av Åke Carnerö (kds) om infrastruktursatsningarna	52	

